

JAARGANG 146
JULI 1977

KON. MIL.ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Postbus 90.154
4800 RG. BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIELE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

Koninklijke
luchtmacht:
paraat te land
en in de lucht

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
brigade-generaal der Infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

H. A. Baaij
kolonel van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

P. Huysman
majoor der infanterie

ir. H. Lankhorst
kolonel van de technische staf

W. C. Louwerse
luitenant-kolonel van de Koninklijke luchtmacht

CORRESPONDENTIE:

Adm. Militaire Spectator
Spui 32, Den Haag
Tel.: (070) 72 14 64

ABONNEMENTEN:

f 25,—, buitenland f 30,— per jaar, losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES:

Frankenhorst 28, Sassenheim
Tel.: (02522) 1 06 46
Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

inhoud

- 298** Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht
-
- 299** Oefengelegenheid en recreatie
-
- 301** Opleidingen en oefeningen bij de artillerie, door H. A. van Randwijk, S. Veldhuis, H. W. P. de Jong en W. H. M. Limpens, majoors der artillerie
-
- 324** De Stichting Historische Verzameling Hogere Krijgsschool, door G. D. Buurman van Vreeden, majoor der infanterie, secretaris van de stichting
-
- 327** Zó kan het toch ook! door J. J. Blommaart, majoor van de technische dienst
-
- 330** Poolse problematiek, door H. Toorenvliet, publicist
-
- 341** Nieuwe uitgaven

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 68011 (51.12/51) / LuO 68512 (51.12/45). Regeling overeenkomsten met artsen, apothekers en tandartsen (herdruk, februari 1977).

LaO 77003 (78/431). Voorschrift hogere onderofficiersvorming Koninklijke landmacht.

LaO 77004 (78/432). Voorschrift hogere onderofficiersvorming Koninklijke marechaussee.

LaO 77005 (81/15ae) / 77503 (81/15 ad). Voorschrift reizen en oefeningen buitenland (ROB).

LaO 77006 (51.16/27) / LuO 77504 (51.16/28). In persoon deelnemen aan verkiezingen.

LaO 77007 (23.1/77). Raad van advies voor de Koninklijke landmacht.

LaO 77008 (23.1/78). Adviescommissie-I bij de Koninklijke landmacht.

LaO 77009 (23.1/79). Adviescommissie-II bij de Koninklijke landmacht.

LaO 77010 (23.1/80). Adviescommissie-III bij de Koninklijke landmacht.

LaO 77011 (21.2/25) / LuO 77505 (21.2/24). Behandeling van archieven in verband met afvoer in geval van mo-

bilisatie, oorlog of andere buitengewone omstandigheden.

LaO 77012 (55.3/184) / LuO 77507 (55.3/182). Internationale Vierdaagse afstandsmarsen.

LaO 77013 (21/46) / LuO 77506 (21/43). Besluit gezagsgebieden militaire gezagsdragers.

LaO 67050 (51.14/29). Bevordering, benoeming, tijdelijke benoeming en terugstelling van dienstplichtig personeel der Koninklijke landmacht (herdruk, april 1977).

Lamed 003-77 (51.1/7k) / Lumed 503-77 (51.1/7k). Wijziging RMAKL/KLu (uitbreiding minimum-vakantieverlof).

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

VS 11-4/2 (Telefooncentraleprocedure AVKL, 1e druk). In dit voorschrift wordt de procedure voorgeschreven, die moet worden gebruikt door de telefonisten van het Algemeen Verbindingsstelsel KL. Het vervangt het in 1971 uitgegeven „Handboek voor de telefonist“.

Lamed 004-77 (78/433). Opleiding tot beroepsofficier.

Lamed 006-77 (78/434). Opleiding lo-en sportinstructeur.

Lamed 009-77 (78/385b). Studie aan de Hogere Krijgsschool 1977/1979.

Lamed 010-77 (78/397e). Cursus voortgezette militaire vorming aan de Hogere Krijgsschool.

Lumed 507-77 (23.1/76c). Commissie van advies inzake opleiding tot officier voor speciale diensten van de Koninklijke luchtmacht.

Lumed 508-77 (78/147c). Opleiding algemene ontwikkeling voor toelating tot de opleiding tot officier voor speciale diensten van de Koninklijke luchtmacht.

IK 11-18 (Memorandum telexprocedure, 1e druk). Deze instructiekaart bevat de meest voorkomende procedures, Z-codegroepen en diensttekens die bij de afhandeling van telexverkeer worden toegepast.

IK 11-1 (ECCM, 1e druk). Deze instructiekaart geeft een opsomming van de belangrijkste elektronische contra-contra maatregelen die door gebruikers en bedienaars van radio- (en radar-) apparatuur kunnen worden genomen tegen vijandelijke storings- en misleidingsactiviteiten.

VS 11-40 (Veldkabelverbindingen, 1e wijziging). Deze wijziging omvat een aanvulling ten aanzien van lassen in veldkabel, een duidelijker omschrijving van de werkwijze van lijnploegen en een verbeterde paragraaf over de draagwijze van de kabelguitrusting CE-11.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator“ ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

Oefengelegenheid en recreatie

* * In een recent televisieprogramma — een * uitzending van de NOS in de reeks *Van gewest tot gewest* op 15 mei 1977 — werd onder meer de aandacht van kijkers en luisteraars gevraagd voor het vraagstuk van de militaire oefenterreinen, meer in het bijzonder met het oog op de behoefte aan recreatiemogelijkheden voor de burgers. Hoewel het onderwerp zich zeer goed zou hebben geleend voor een „j'accuse” aan het adres van de militaire organisatie, zoals maar al te vaak gebruikelijk, was het verheugend te kunnen constateren dat die benadering was losgelaten en vervangen door een meer op de realiteit geënte aanpak: ongetwijfeld zal het velen, die zich in het verleden hebben moeten verbijten over de onmiskenbaar negatieve strekking van verscheidene uitzendingen betreffende de krijgsmacht, deugd hebben gedaan dat ditmaal eens niet op het militaire apparaat werd gehakt. Niet alleen bleken de oefenende troepen stringente bepalingen te moeten naleven, gericht op de bescherming en instandhouding van de levende natuur en het karakter van het landschap, maar bovendien was het een aangename verrassing te vernemen dat de achtergelaten rommel in bos en hei nu eens níét „legergroen geint” was!

Het bewuste programma, dat blijkens zijn ondertitel beoogt „informatie uit de regio” te presenteren, reikte in het streven naar de verwezenlijking van die doelstelling aanzienlijk verder dan enkele jaren geleden het geval was met de destijds „protesten uit de regio” tegen de voornemens tot uitbreiding van het oefenareaal: wie herinnert zich niet de storm van verontwaardiging die toentertijd opstak over de mogelijke vergroting van het oefenterrein bij de Generaal-majoor De Ruyter van Steveninckkazerne te Oirschot? Het krachtigste argument was daarbij, dat de stedelingen uit de Randstad dusdoende zouden worden beroofd van een der schaarse, onontbeerlijke gelegenheden tot verpozen in de vrije natuur. Hoezeer de tegenstanders daarbij met drogredenen te werk gingen kon gemakkelijk worden vastgesteld door wie de moeite

wilde nemen persoonlijk op onderzoek uit te gaan . . . op een fraaie Hemelvaartsdag in hetzelfde jaar waarin de verschillende actiegroepen de felste protesten lieten horen werd het omstreden oefenterrein 's ochtends bezocht door precies twee wielrijders, die bovendien nog uit de eigen regio afkomstig bleken.

Overeenkomstige gegevens zouden kunnen worden vermeld over elders gesitueerde terreinen die bij Defensie in gebruik zijn en die aantrekkelijk zijn voor de naar recreatie hunkerende inwoners van de grote bevolkingscentra. Misschien was het enerzijds wel jammer dat in de televisieuitzending geen boekje werd opengedaan over dat merkwaardige fenomeen, maar anderzijds was het zo toch wel beter: zelfs een lichte vingerwijzing in die richting had maar al te gemakkelijk aanleiding kunnen zijn dat de actievoerders van voorheen opnieuw hun borden en spandoeken hadden tevoorschijn gehaald om vervolgens de straat op te gaan met dezelfde leuzen en hetzelfde doel. De kans daarop is immers nog altijd groot, om het even of Defensie zijn plannen heeft gekoppeld aan een of andere momenten luidkeels opgeëiste werkgelegenheidsinjectie voor een probleemgebied als Oost-Groningen dan wel het oog heeft laten vallen op nieuw land met een voorshands nog niet duidelijk bepaalde bestemming, zoals in de inpolderingen van Lauwerszee en Markerwaard.

Het merkwaardigste bij dat alles is eigenlijk wel dat slechts zelden wordt gewag gemaakt van de essentiële functie die de gehele defensieorganisatie reeds sinds jaar en dag vervult waar het gaat om het behoud van onvervangbare natuurgebieden. Men stelle zich bijvoorbeeld eens voor hoezeer de recreatieve mogelijkheden zouden worden verkleind als de uitgestrekte militaire oefenterreinen eens zouden worden verdeeld in kleinere kavels die zouden worden beheerd door particuliere eigenaren en verenigingen. Men denke zich in hoe het dán zou zijn gesteld met de toegankelijkheid van dezelfde gebieden, die momenteel goeddeels voor een ieder zijn opengesteld tenzij het oefenen voor-

rang moet krijgen en mitsdien de noodzaak zich voordoet tot het tijdelijk en plaatselijk opleggen van bepaalde beperkingen. Men realiseert zich voorts het nut van de „reinigingsdienst-in-militaire-uniform”, in welke hoedanigheid de krijgsmacht — gewoonlijk als een routinezaak, soms echter ook als een door het hogere echelon georganiseerde en gecoördineerde schoonmaakoperatie — jaarlijks vele tonnen vuil verwijdert die door anderen zijn gedeponeed in terreinen die, naar men zegt, van militairen vrij zouden moeten zijn . . . omdat díe zo schadelijk zijn voor de recreatie! En men wage, last but not least, eens een voorzichtige schatting aangaande het oppervlak aan natuurgebied dat jaarlijks in een troosteloos zwartgeblakerde woestijn dreigt te worden veranderd indien niet in de nabijgelegen garnizoenen de gebruikelijke aantallen personeel zouden worden gereedgehouden om op eerste oproep uit te rukken voor het verlenen van bijstand ter bestrijding van bos- en heidebranden. Het zou stellig niet misplaatst zijn geweest als in het bedoelde tv-programma eens zou zijn gewezen op deze regeling, die een aanzienlijk aantal militairen kan doen verplichten beschikbaar te zijn op hoogtijdagen en weekeinden in het bosbrandgevaarlijke seizoen, wanneer de recreatiebeluste natuurminnaars uitzwermen en de rode haan in hun voetspoor volgt.

Dat seizoen is thans weer aangebroken. De herinnering aan de rampzalige gevolgen van de droogte in de zomer van 1976 is nog geenszins vervaagd: de zwarte littekens in de natuurgebieden die toen door brand werden getroffen, zijn nog niet geheeld en al evenmin verbleekt. De dienstplichtigen die toen de bemanningen voor de onderscheidene brandpiketten hebben moeten leveren, zijn inmiddels merendeels alweer in de burgermaatschappij teruggekeerd. Ongetwijfeld zullen zij daar, uitgaande van hun ervaringen, opwekken tot voorzichtigheid met vuur in bos en heide. Misschien zullen zij dan tevens gelegenheid vinden te wijzen op de rol van de krijgsmacht in de strijd om het behoud van de natuur; een rol die helaas te weinig bekend-

heid geniet en die mede daardoor ook weinig wordt meegewogen bij het bepalen van de mate van waardering die de samenleving zou mogen opbrengen voor de krijgsmacht.

Voor die afgezwaaide brandbestrijders van vorig jaar zijn nu weer anderen in de plaats getreden. Zij zullen paraat moeten zijn op ogenblikken waarop het Nederlandse volk de steden ontvlucht omdat het zo'n mooie zomer is; voor hen geldt „hoe meer recreanten, hoe meer kans op brandpiket”! Het zou niet kwaad zijn als daartegenover in de bevolking het besef zou groeien: „hoe meer parate militairen, hoe meer kansen op veiliggestelde recreatie”; een uitspraak waaraan verschillende betekenissen kunnen worden gehecht, waarvan er in elk geval twee moeilijk zullen kunnen worden weersproken.

De militaire oefenterreinen zijn onmisbaar voor een adequate voorbereiding van zowel de enkele man als de eenheden in welker verband hij eventueel zal moeten optreden. Daarenboven hebben die terreinen grote waarde voor de recreatie behoevende mens. Het zou overdreven zijn, te willen beweren dat het vooral het laatstgenoemde aspect is dat de krijgsmacht ertoe beweegt haar oefenareaal in zo goed mogelijke staat te houden: de waarheid is dat een kaalgereden, omgewoelde, leeggebrande woestijn zich nauwelijks leent voor zinvol oefenen.

Maar ontegenzeggelijk profiteert ook de burger ruimschoots van de militaire zorg voor de eigen, en andermans, aan natuurschoon rijke gebieden. Stellig zou daarin een gereede aanleiding mogen worden gevonden voor een welwillender opstelling tegenover de militaire organisatie, die maar al te vaak wordt geattaqueerd om haar beslag op de weinige terreinen die haar ten dienste staan om zich op haar taken voor te bereiden. Wie de noodzaak van die voorbereiding onderschrijft, zal weinig moeite hebben met het accepteren van een enkel inconvenient voor de recreatie, te meer omdat daartegenover zo talrijke pluspunten kunnen worden opgesomd!

Opleidingen en oefeningen bij de artillerie

H. A. van Randwijk, S. Veldhuis, H. W. P. de Jong en W. H. M. Limpens

majors der artillerie

Het Korps Artillerie bestaat 300 jaar. Het heeft een rijk verleden, zodat de verleiding groot is in het kader van dit artikel te beginnen met een historisch overzicht, toegesneden op de opleiding. Het wapen heeft echter een jong hart, zodat wij ons zullen beperken tot de recente geschiedenis en willen volstaan met de vermelding van gebeurtenissen, die tot het ontstaan van de situatie van vandaag hebben geleid. Bovendien wordt dan voorkomen dat de aandacht wordt afgeleid naar het verleden en dat het doel van dit artikel, nl. de lezer een indruk te geven van de opleidingen in het heden en in de nabije toekomst, niet wordt bereikt.

Uit overwegingen van leesbaarheid hebben de vier schrijvers, als specialist op hun vakgebied, ieder een min of meer afgerond artikel geschreven en hun produkties zoveel mogelijk op elkaar afgestemd. De indeling is als volgt.

Opleidingen en oefeningen bij het Artillerie Opleidingscentrum

- Opleidingen algemeen
- Opleidingen en oefeningen veldartillerie
- Opleidingen en oefeningen luchtdoelartillerie

— Opleiding legerluchtwaarnemers

Opleidingen en oefeningen van de artillerie bij het Legerkorps

OPLEIDINGEN EN OEFENINGEN BIJ HET ARTILLERIE OPLEIDINGSCENTRUM (AOC)

De herstructurering van de KL in 1969 bracht de opheffing van de inspecties en de oprichting van het COKL mee. Het gevolg hiervan was dat het AOC onder bevel werd gesteld van C-COKL en een deel der taken van de Inspectie der Artillerie kreeg toegewezen. De staf (afb. 1) werd uitgebreid met een sectie plannen en behalve de veldartillerieopleidingen bij de Artillerieschool te Breda (AS) werden de volgende onderdelen onder bevel gesteld:

- Luchtdoelartillerieschool te Ede (LuAS);
- Legerluchtwaarnemersschool te Deelen (LLWS);
- Artillerieschietkamp te Oldebroek (ASK);
- Luchtdoelartillerieschietkamp te Den Helder (LuaSK).

In de jaren '60 waren binnen het wapen der artil-

Afb. 1 Stafgebouw AOC, Chassé-kazerne Breda

lerie reeds velen van mening, dat de veldartillerie en de luchtdoelartillerieopleidingen in de omgeving van de schietkampen te Oldebroek en Den Helder dienden te zijn gelegerd. Een ongetwijfeld ideale situatie, die o.m. in België, Duitsland en de Verenigde Staten al lang bestond. Voorstellen dienaangaande werden ingediend. Als gevolg van grote infrastructurele en financiële problemen bleek een volledige uitvoering op korte termijn niet mogelijk. Voorshands werd goedkeuring gehecht aan het overbrengen van opleidingen voor het gemechaniseerde geschut van Breda naar Oldebroek. De besluitvorming werd daarbij in belangrijke mate beïnvloed door de hoge transportkosten voor verplaatsing van gemechaniseerd geschut bij de zeer frequent voorkomende buitenoefeningen te Breda en schietoefeningen te Oldebroek. Met de bouw van de hiervoor nodige legeringsgebouwen werd ingestemd; bij de overige infravoorzieningen, zoals de bouw van het moderne keuken/eetzaalcomplex en een sporthal, werd reeds rekening gehouden met de verplaatsing van de gehele AS. De bouw van een lesgebouw werd uitgesteld tot na de komst van de overige batterijen; volstaan werd met een zeer summere aanpassing van de bestaande infrastructuur.

Medio 1970 werden de School Reserve Officieren Artillerie en een kaderbatterij, belast met de opleiding tot stukscommandant, naar Oldebroek gedirigeerd. Aangezien commandovoering en verzorging uit Breda niet mogelijk was, werd een staf- en verzorgingselement toegevoegd. Het geheel kreeg de naam Artillerieschool Oldebroek (ASO). De leiding over alle veldartillerieopleidingen bleef bij C-AS te Breda berusten maar de splitsing van deze school, met alle daaraan verbonden nadelen, was een feit.

In 1972 maakte C-COKL het plan bekend, gericht te streven naar een verdere concentratie van het AOC in de omgeving Oldebroek, waarbij de gedachte uitging naar het zoveel mogelijk samenbrengen van alle opleidingen in één lokatie. Het plan de luchtdoelartillerieschool van Ede naar Den Helder te verplaatsen werd herzien. De invoering van gemechaniseerde luchtdoelartillerie, met de daaraan gerelateerde behoefte aan oefenterreinen voor rupsvoertuigen, was hiervoor de belangrijkste reden. Alle aandacht was nu gericht op de concentratie van het gehele AOC; de zo gewenste en verwachte spoedige hereniging van de veldartillerieopleidingen in Oldebroek raakte meer en meer op de achtergrond.

CGS maakte kenbaar de zienswijze van C-COKL te delen en gaf opdracht een meerjarenplan op te

stellen. Verscheidene werkgroepen hebben zich nadien over deze problematiek gebogen maar, alle goede wil ten spijt, een voor uitvoering vatbare oplossing kon tot heden niet worden gevonden. Eind 1976 werd ten slotte de beslissing genomen, dat de bestaande toestand voorshands blijft gehandhaafd en dat het probleem ná 1980 opnieuw in studie zal worden genomen.

Dwars door deze verplaatsings- en concentratieplannen liep intussen de reorganisatie van de COKL-onderdelen. Op een enkele uitzondering na waren in 1975 de opleidingscentra overgegaan op de functionele organisatie en met een concentratie op de Veluwe nog in het vooruitzicht werd medio 1975 beslist, dat ook het AOC zo spoedig mogelijk op deze organisatievorm moest overgaan. In december 1976 was deze toch wel ingrijpende operatie voltooid. Staf AS te Breda werd opgeheven, de taken en verantwoordelijkheden van de stafofficieren van het AOC, in de nieuwe organisatie afdelingshoofden genoemd, werden aanzienlijk uitgebreid en de taken en verantwoordelijkheden van de ondercommandanten beperkt. De functionele organisatie berust nl. op het beginsel van de functionele verantwoordelijkheid en bevoegdheid van de hoofden van de afdelingen personele, opleidings- en logistieke zaken, onder de volledig verantwoordelijke en bevoegde commandant. Zij hebben een functie met een driedig karakter:

- stafofficier van de commandant;
- commandant van de desbetreffende afdeling;
- functioneel commandant voor het gehele opleidingscentrum;

waarbij de commandobevoegdheid over de eigen afdeling wordt beperkt door de functionele bevelsbevoegdheid van de andere afdelingshoofden. Zo heeft bv. het hoofd van de afdeling opleidingszaken als commandant van zijn afdeling geen bemoeienis met personele en logistieke zaken betreffende de opleidingsbatterijen.

In verband met de verspreide ligging van de onderdelen van het AOC was enige aanpassing van dit beginsel noodzakelijk. De afdelingshoofden was het niet mogelijk alle personeels-, opleidings- resp. verzorgingsbatterijen van Breda uit te commanderen zodat voor de buiten Breda gelegde opleidingen ten behoeve van de plaatselijke bevoering ondercommandanten aan C-AOC werden toegevoegd. De commandobevoegdheid van deze commandanten over hun school wordt echter weer beperkt door de functionele bevelsbevoegdheid van de afdelingshoofden te Breda. Ten slotte wer-

den de NWES — sinds 1975 onder bevel van C-AOC — en de beide schietkampen vanwege hun speciale taken en verantwoordelijkheden en in afwijking van de functionele organisatie rechtstreeks onder bevel van C-AOC gesteld. Al met al door deze aanpassingen een weinig gelukkige organisatievorm voor een opleidingscentrum dat, tegen de oorspronkelijke verwachting in, nog vele jaren op de onderbrenging in één lokatie zal moeten wachten (afb. 2).

Het voorgaande overzicht maakt duidelijk dat het AOC, dat gedurende vele jaren met het steeds weer opstellen en wijzigen van verplaatsingsplannen is geconfronteerd, in een weinig benijdenswaardige positie verkeert, op grond van de volgende feiten.

— Er wordt gewerkt met een organisatievorm die een maximum aan rendement oplevert bij een volledige concentratie van de onderdelen; de spreiding van delen van de opleiding met plaatselijk een verantwoordelijke commandant stelt hoge eisen aan het personeel en eist goed „teamwork” om het gestelde doel alsnog te bereiken.

— De splitsing van de veldartillerieopleidingen over meer lokaties heeft alleen maar nadelen. De zo noodzakelijke invoering van eenheid in opvatting en uitvoering bij de opleidingen wordt ernstig bemoeilijkt. Bovendien wordt een minder doelmatig gebruik gemaakt van de schaarse personele en materiële middelen (met inbegrip van instructiehulpmiddelen).

— De hoofden van de afdelingen werken op twee niveaus, nl. in Breda op batterij-, pelotons- en groepsniveau en buiten Breda met ondercommandanten en hun staf.

— Noodzakelijke structurele voorzieningen zijn zeven jaar opgeschort. Ten hoogste werd in het absoluut noodzakelijke voorzien.

— Het personeel heeft zeven jaar in onzekerheid verkeerd over de uiteindelijke lokatie van het AOC resp. delen daarvan.

— De werving van nieuw personeel en de plaatsing van personeel naar Breda zijn door de heersende onzekerheid nadelig beïnvloed.

De conclusie dat — zij het dan na 1980 — met kracht moet worden gestreefd naar een zo spoedig mogelijke concentratie van het AOC in één loka-

tie ligt voor de hand. De financiële offers die men zich daarvoor moet getroosten zijn wél besteed, omdat het een investering is in de komende generatie artilleristen, dus in de toekomst van dit wapen.

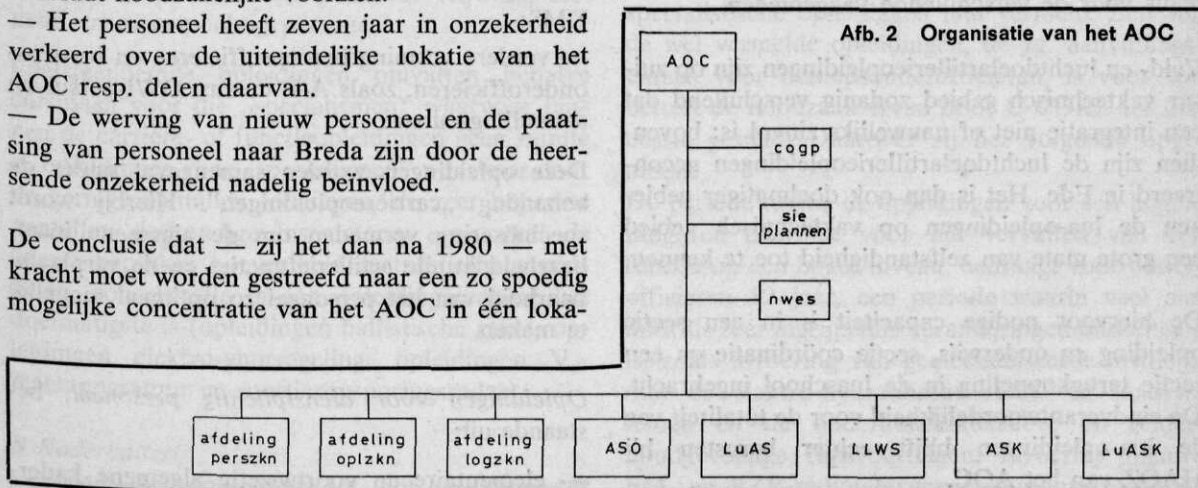
Opleidingen algemeen

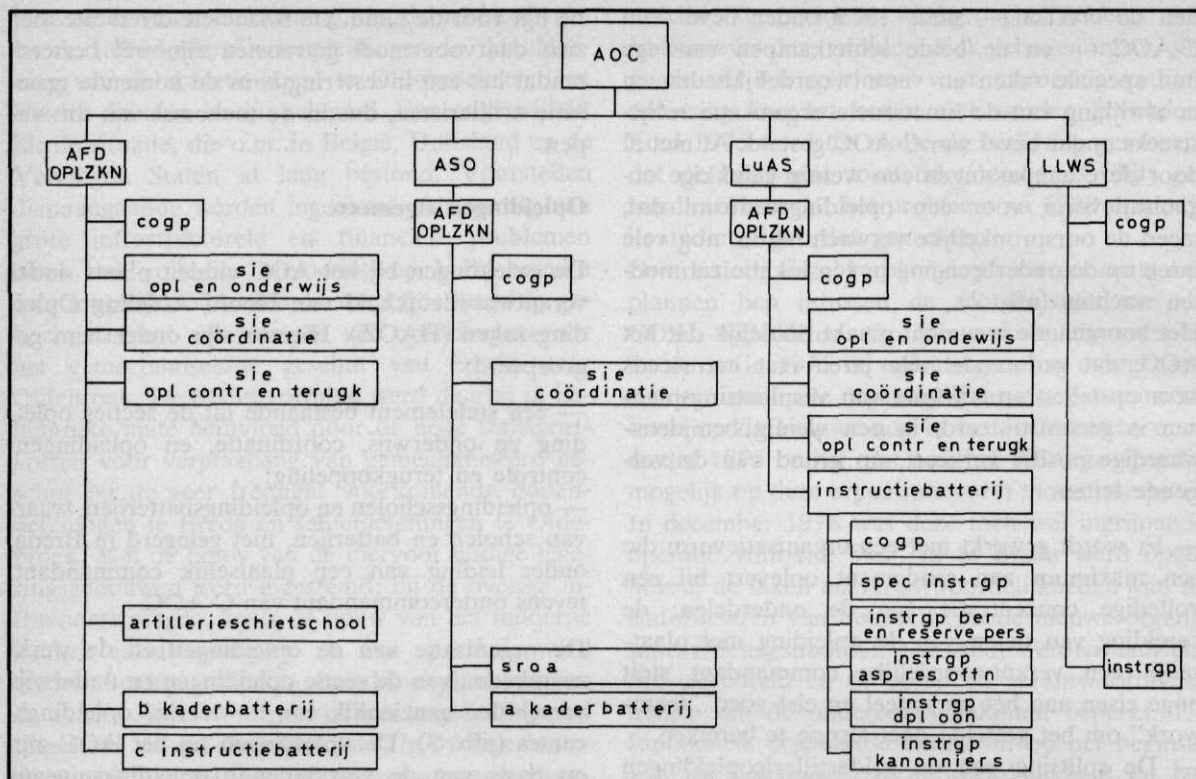
De opleidingen bij het AOC vinden plaats onder verantwoordelijkheid van Hoofd Afdeling Opleidingszaken (HAOZ). Hiertoe zijn onder hem gegroepeerd:

— een stafelement bestaande uit de secties opleiding en onderwijs, coördinatie, en opleidingencontrole en terugkoppeling;

— opleidingsscholen en opleidingsbatterijen, waarvan scholen en batterijen, niet gelegerd in Breda, onder leiding van een plaatselijk commandant, tevens ondercommandant van C-AOC.

De organisatie van de opleidingen en de werkzaamheden van de sectie opleidingen en onderwijs verschillen aanzienlijk van de overige opleidingscentra (afb. 3). De opleidingen bij het AOC zijn op basis van de verschillende opleidingsniveaus georganiseerd (beroepsofficieren, aspirant-beroepsofficieren, beroepsonderofficieren, aspirant-reserveofficieren, dienstplichtige onderofficieren, kanonniers). De inhoud van de syllabi van de diverse opleidingen bij de scholen en batterijen is zodanig, dat het formeren van eenheden voor vakresp. functiegerichte opleidingen verkieslijk lijkt. Een nauwkeurig onderzoek naar de hieraan verbonden behoeften aan instructief personeel en instructiematerieel heeft aangetoond dat deze oplossing „duur” aan personeel en materieel en nú voor het AOC niet doelmatig is. Mede in beschouwing genomen het grote belang van kader-

Afb. 3 Overzicht organisatie opleidingen

vorming in organiek verband is derhalve voor het AOC aan de organisatie van de opleidingen op basis van het opleidingsniveau de voorkeur gegeven. In de batterijen wordt nu gelijksoortig, zij het op niveau verschillend, onderricht gegeven (bv. verbindingslessen voor officieren, onderofficieren en kanonniërs).

Een hoger niveau dient hieraan leiding te geven en de eenheid van uitvoering te bewerkstelligen. De hiervoor nodige capaciteit is in de sectie opleiding en onderwijs ingebracht, gesplitst in bureaus voor de verschillende vakgebieden.

Veld- en lucht doelartillerie opleidingen zijn op zuiver vaktechnisch gebied zodanig verschillend dat een integratie niet of nauwelijks zinvol is; bovendien zijn de lucht doelartillerie opleidingen geconcentreerd in Ede. Het is dan ook doelmatiger gebleken de lua-opleidingen op vaktechnisch gebied een grote mate van zelfstandigheid toe te kennen.

De hiervoor nodige capaciteit is in een sectie opleiding en onderwijs, sectie coördinatie en een sectie terugkoppeling in de luaschool ingebracht. De eindverantwoordelijkheid voor de totaliteit van de lua-opleidingen blijft echter berusten bij HAOZ van het AOC.

Opleidingen en oefeningen veldartillerie

De opleidingen veldartillerie kunnen als volgt worden onderscheiden.

Opleidingen voor het vrijwillig dienende personeel, bestaande uit:

- wapentechnische opleiding voor de 4e-jaarscadetten van de KMA en de 2e-jaarsleerlingen van het OCOVD;
- wapentechnische opleiding van de leerlingen KMS;
- verdere vorming beroeps-officieren en beroeps-onderofficieren, zoals A-B-cursus, OWI-cursus en aanvullingscursus.

Deze opleidingen worden samengevat onder de benaming „carrière opleidingen”. Hierbij wordt specialisering vermeden om de algemene inzetbaarheid in alle artilleriefuncties en de verplaatsbaarheid van het personeel zo optimaal mogelijk te maken.

Opleidingen voor dienstplichtig personeel, bestaande uit:

- elementaire en voortgezette algemene kader-

opleiding alsmede de wapentechnische opleiding van aspirant-reserveofficieren en dienstplichtige onderofficieren;

— elementaire en voortgezette algemene opleiding, alsmede de wapentechnische opleiding van kanonniers voor artilleriefuncties waarvoor de opleiding niet bij het legerkorps kan worden gegeven;

— verdere vorming reserve-officieren, zoals K- en L-cursussen.

Deze opleidingen worden samengevat onder de benaming „functionele opleidingen”, zij zijn afgestemd op de „eindeisen van de opleiding”, die in nauw overleg met het legerkorps door C-COKL worden vastgesteld. De opleidingen zijn duidelijk afgestemd op een functie. De inzetbaarheid en de verplaatsbaarheid van dienstplichtig personeel zijn daardoor beperkt.

Functiewijziging ten gevolge van verhoging in rang of door plaatsing bij by. een mobilisabele getrokken afdeling veldartillerie maakt her- resp. bijscholing noodzakelijk.

Opleidingen van beroeps- en dienstplichtig personeel voor specialismen waarvoor binnen de carrière- en functieopleiding onvoldoende ruimte is om de nodige kennis en vaardigheden te verwerven. Deze opleidingen hebben duidelijk het karakter van aanvullende scholing en herscholing.

Te Breda worden de volgende veldartillerieopleidingen gegeven.

Artillerie Schietschool (ASS):

— carrièreopleidingen voor vrijwillig dienend personeel;

— verdere vorming reserveofficieren;

— specialistische opleidingen voor vrijwillig dienend en dienstplichtig personeel.

Laatstgenoemde opleidingen omvatten behalve cursussen voor die „specialismen” waarvoor binnen de carrière- of functieopleidingen geen ruimte is, opleidingen voor „specialismen” waarvoor door de geringe aantallen leerlingen, de zeer beperkte aantallen deskundige instructeurs en vooral de uiterst beperkte hoeveelheid instructie(hulp)midelen, concentratie in één opleidingseenheid het doelmatigste is (opleidingen ballistische raket, opleidingen elektro-vuurregeling, opleidingen V₀-meetapparatuur en mortieropsporingsradar).

B Kaderbatterij:

— functionele opleiding tot dpl wachtmeester

vuurregeling, terreinmeetdienst en verbindingen, alsmede wachtmeester ballistische raket, wachtmeester radar en wachtmeester V₀-meter, deze laatsten echter alleen voor wat betreft de elementaire en algemene voortgezette kadervorming;

— tevens wordt hier voorlopig nog de algemene kaderopleiding lua voor onderofficieren lua verzorgd.

C Instructiebatterij:

— functionele opleiding tot dpl kanonnier terreinmeetdienst, lijnwerker, radiotelefonist en stuksbediende.

Bij de Artillerieschool Oldebroek (ASO) worden de volgende opleidingen gegeven.

School Reserve Officieren Artillerie (SROA)

— functionele opleiding van de aspirant-reserveofficieren terreinmeetdienst, voorwaartse waarnemer, batterijofficier en verbindingsofficier alsmede aspirant-reserveofficieren legerluchtwaarnemer, lanceerofficier balrk en radarofficier, deze laatsten alleen voor wat betreft de elementaire en algemene voortgezette kadervorming. Deze opleiding wordt voorshands ook verzorgd voor aspirant-reserveofficieren luchtdoelartillerie.

A Kaderbatterij

— functionele opleiding tot dpl wachtmeester stukscommandant en wachtmeester voorwaartse waarnemer.

Door een systeem van terugkoppeling worden de „eindeisen voor de opleidingen” voortdurend aangepast en de opleidingen bijgestuurd.

In het voorgaande overzicht zijn soort en aantal specialistische opleidingen niet vermeld. Een van de wel vermelde opleidingen, de zg. aanvullingscursus voor beroepszonderofficieren, is voor wat betreft de noodzaak ervan door C-COKL ter discussie gesteld. Daarover zij het volgende opgemerkt.

De periode tussen de opleidingen voor een hogere rang, en daarmee voor het vervullen van een functie op een hoger niveau, bedraagt voor onderofficieren 12 jaar, een periode waarin veel aan dikwijls zeer ingrijpende veranderingen onderhevig is, zoals invoering van gemechaniseerde artillerie met de elektro-hydraulische richt- en laadsystemen en de onderhoudsintensieve en onderhoudsgevoelige rupsvoertuigen, invoering nieuwe FM- en EZB-radiotelexapparatuur, elektronische

vuurregelingsapparatuur, V₀-meetapparatuur, elektronische afstandmeetapparatuur, gyroscopische oriëntoer toestellen, collimatoren, de ontwikkeling en de aanstaande invoering van laserafstandmeting, geluidmeting, vernieuwing meteoapparatuur en doelopsporingsmiddelen zoals mortier- en artillerieopsporingsradar, enz., alsmede de verwerking van de consequenties van de vermaatschappelijking van het leger. Bijscholing is in de praktijk noodzakelijk gebleken.

Een ieder verwerft in deze periode een veelheid van praktijkervaring, veelal echter in een zeer beperkt aantal deelgebieden van het artillerievak, veel van de overige in eerste aanleg verworven kennis neemt af of veroudert, de algemene inzetbaarheid en verplaatsbaarheid worden beperkt. De start voor de opleiding voor een hogere rang is niet voor een ieder gelijk. De opleidingen worden, om te kunnen voldoen aan de eisen voor het vervullen van functies in de hogere rangen, voor velen te moeilijk. Een willen vluchten naar minder moeilijk geachte functies, ook buiten het wapen, is het gevolg.

Om aan het beginsel van algemene inzetbaarheid in artilleriefuncties en de verplaatsbaarheid te kunnen blijven voldoen onder een gelijktijdig handhaven van de hoge eisen voor de functieervulling, is voor onderofficieren van de artillerie een systeem van aanvullingscursussen noodzakelijk. Eén, zo mogelijk twee, aanvullingscursussen worden noodzakelijk geacht, waarbij de laatste tevens dient om de drempel voor de opleiding voor een hogere rang voor een ieder gelijk te maken. Hiermee kan de noodzaak van de thans frequent nodige bijscholingscursussen verminderen.

Behalve voor, en gedeeltelijk in aanvulling op, het vorenstaande, moge voorts een lans worden gebroken voor verdere bekwaaming van een beperkte groep van onderofficieren.

De toch wel stormachtige technologische ontwikkelingen in het recente verleden en de nabije toekomst eisen een voortdurend meedenken en meewerken van deskundige artilleristen, officieren en onderofficieren, om de „know how” in stand te houden en uit te breiden. De artillerie en in het bijzonder het AOC moet daarvoor de mogelijkheid in zich hebben. Slechts dan zal de bijdrage van deze wapenschool bij de opleiding van artilleristen voor functies van kanonnier bij de batterij tot hoofdofficier op de hoogste staven niet onder de maat blijven.

De carrièreopleiding van althans een deel van de vrijwillig dienende officieren biedt daartoe zeker

mogelijkheden. Voor onderofficieren echter ontbreekt de mogelijkheid een niveau te verkrijgen waarop, op het brede terrein van het artillerievakgebied, kan worden meegewerkt en meegeacht en dit eist het instellen van een daarop gerichte opleiding. De ervaring leert dat onderofficieren — vooral door hun in-detail-betrokkenheid in functie — een onontbeerlijke steun zijn. Deze vaklieden worden tot heden gevonden bij degenen die het overgrote deel van hun diensttijd in één specialisme zijn tewerkgesteld, doch hun vakkennis is alleen verdiept op een klein deel van het totale vakgebied. Dit in tegenstelling tot de luchtdoelartillerie, waarbij in het verleden de onderofficier schietinstructeur door een gerichte opleiding over een totaal vakgebied een aanzienlijke verdieping van kennis heeft gekregen. Met de indeling van zodanig opgeleide onderofficieren bij carrièreopleidingen, in de staven van afdelingen, groepen, hogere staven en schietkampen kan een belangrijke bijdrage aan het verder opvoeren van de kwaliteit van het wapen worden geleverd.

Deze opleidingen zijn thans niet toegestaan, voornamelijk omdat bij de andere wapens een overeenkomstige behoefte (nog) niet wordt gevoeld.

Oefeningen

Tijdens de opleiding worden leerlingen in praktijkoefeningen voor hun oorlogstaak bekwaamd.

SCHIETOEFFENINGEN

Alle veldartillerieschietoefeningen van het AOC vinden plaats in het ASK. Het AOC heeft per jaar totaal 12 schietseries beschikbaar. Deze zijn zodanig gepland dat alle daarvoor in aanmerking komende leerlingen aan een of meer schietoefeningen deelnemen.

Het toekomstige dienstplichtig kader neemt deel aan twee schietoefeningen. Gedurende de eerste oefening (12e oefenweek) vervullen de leerlingen batterijofficieren en waarnemers van de SROA de functie van stukscommandant, richter en stuksbediende. De leerlingen van de A Kaderbatterij vervullen de functie van richter en stuksbediende. Voorafgaande aan de tweede oefening worden in de 19e oefenweek de leerlingen batterijofficier en stukscommandant gedetacheerd bij de schoolbatterij van de parate afdeling, waar zij in de 23e oefenweek zullen instromen.

Tijdens deze detacheringen wordt de leerling ingedeeld in zijn toekomstige functie, beoefent het beladen van de batterij, gevolgd door een 3-daagse uitrukoefening. Aan de hierop volgende schiet-

oefening, onder verantwoordelijkheid van C-AOC, wordt ook deelgenomen door de overige leerlingen van de SROA en beide kaderbatterijen. Zij vervullen eveneens de functies die zij enkele weken later bij deze schoolbatterijen metterdaad zullen gaan bekleden.

De batterijen schieten dagelijks uit andere stellingen. Bij dag en bij duisternis worden diverse soorten vuren afgegeven, het geheel o.l.v. de batterijcommandant en het kader van de schoolbatterij. Met het oordeel van de batterijcommandant over de voor zijn batterijcommando bestemde leerling wordt bij het opstellen van de eindbeoordeling mede rekening gehouden.

De leerlingen KMS en de leerlingen KMA/OCOSD nemen 6 resp. 5 keer deel aan een schietserie.

Tijdens de eerste oefeningen vervullen de KMS-leerlingen de functie van stuksbediende en richter en bij de volgende oefeningen die van stukscommandant, veiligheidsonderofficier en munitieonderofficier. Bij de laatste schietserie vervullen zij tevens de functie van wachtmeester vuurregeling, terreinmeetdienst en waarnemer. Op deze wijze wordt bereikt dat tijdens deze praktische schietweken de aanstaande beroepsonderofficier alle voorkomende lagere onderofficiersfuncties van een vuurmondbatterij heeft vervuld.

De leerlingen KMA/OCOSD vervullen bij de eerste twee oefeningen de functie van stuksbediende, richter en stukscommandant en bij de overige de functie van stukscommandant, batterijofficier, terreinmeetofficier en waarnemer. Bovendien vervullen zij de onderofficiersfuncties in het batterijvuurregelingscentrum. Hiermee wordt bereikt dat de aanstaande beroepsofficieren alle in een batterij voorkomende officiers- en een deel van de onderofficiersfuncties praktisch hebben vervuld. De leerlingen worden gedurende hun opleiding twee keer gedetacheerd bij de parate afdelingen voor de duur van een week, bij voorkeur bij de afdeling waar zij na hun opleiding worden tewerkgesteld. Gedurende deze detachering worden zij ingedeeld in luitenantsfuncties (bij voorkeur batterijofficier en terreinmeetofficier). De organiek ingedeelde officier van de parate afdeling treedt op als mentor.

Een van de detacheringen valt samen met de eerste week van een schietserie Munster Süd van 1 Lka.

UITRUKOEFENINGEN

Behalve de artillerieschietoefeningen worden veel

uitrukoefeningen gehouden in de omgeving van Breda en Oldebroek, zoals verbindingsoefeningen, terreinmeet oefeningen, commandopost oefeningen, enz. Problemen bij de keuze van wegen en oefengebieden doen zich hierbij niet voor. Het beoefenen van de stellingname met de gemechaniseerde vuurmonden beperkt zich echter tot de militaire oefenterreinen.

Totdat de concentratie van de opleidingen in Oldebroek is gerealiseerd moeten uitrukoefeningen met vuurmonden van de leerlingen KMS en KMA/OCOSD plaatsvinden op één terrein in de omgeving van Breda. Door het steeds weer beoefenen van stellingnemen en stellingveranderen in hetzelfde gebied worden zij wel eenzijdig opgeleid; van het leren uitbuiten van het terrein, het ontplooiën van initiatieven, improviseren, e.d., is daarbij nauwelijks nog sprake.

Probleemgebieden

OPLEIDINGEN ALGEMEEN

De opleiding van aspirant-reserveofficieren en dienstplichtig kader duurt 22 oefenweken. De opleiding bestaat uit een algemeen deel en een functioneel of, anders gezegd, wapentechnisch deel.

Het algemene deel bestaat uit:

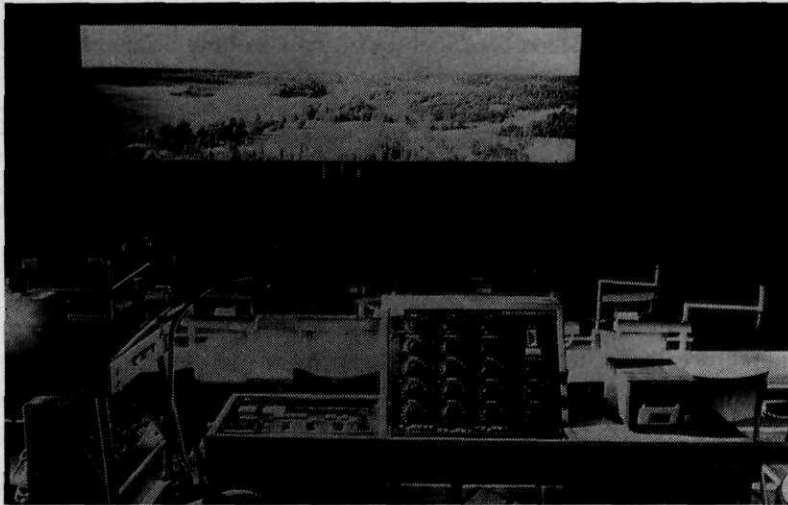
— introductieperiode (bivak)	2 weken
— AKO-uren (algemene kaderopleiding) gedurende de totale periode, excl. de introductieperiode, doch incl. een aantal (6) dagen vakantieverlof niet op verzoek	10 weken
— 2 dagen GV-conferentie plus gemiddeld 4 dagen compensatieverlof	1 week

Totaal 13 weken

Voor het wapentechnisch gedeelte blijven over 9 oefenweken

De algemene opleiding is voor een steeds groter deel beslag gaan leggen op de beschikbare 22 oefenweken. De thans nog resterende 9 oefenweken voor de wapentechnische opleiding worden door velen ontoereikend geacht. Het bewijs voor de juistheid van deze opvatting is eerst na beëindiging van de parate diensttijd van enkele groepen leerlingen te produceren.

De verwachting dat de leerlingen tijdens hun parate diensttijd door opleiding bij de troep het „tekort” aan opleiding kunnen aanvullen is echter op zijn minst twijfelachtig. Zie hiervoor het artikel van de majoors Van Daelen, Eleveld en Van de Guchte van 1 Lk (*Mil. Spect.* 146(1977)(1)5) dat van een zeer duidelijk tekort aan opleidingstijd gewaagt.

Afb. 4 Projectiescherm BT33

Een bijkomende moeilijkheid is dat geen meetmodel beschikbaar is voor het functioneren van kader onder oorlogsomstandigheden. De te kort geachte opleidingstijd wordt voorts nog ongunstig beïnvloed door de volgende factoren:

- een onvoldoende beschikbaarheid van wiel- en rupsvoertuigen en gemechaniseerd geschut; enerzijds door onderhoudsproblemen, anderzijds doordat te Breda het 2e-echelonsonderhoud van dit materieel niet meer in handen is van C-AOC (concentratie 2-echelonsonderhoud in de regio Breda);
- de huidige „compensatie in tijd”-regeling, die veel instructiecapaciteit kost en die met de huidige krappe organisatie veelal niet op adequate wijze kan worden opgevangen;
- de discontinuïteit bij de opleidingen door te snelle overplaatsingen (vooral bij officieren).

OPLEIDING VOORWAARTSE WAARNEMERS

De opleiding van de waarnemers dient zich te richten op de eisen van het moderne beweeglijke gevecht. Zij dienen in staat te zijn vaktechnisch het hoofd te bieden aan alle concrete situaties op het gevechtveld.

De huidige opleidingsmethodieken bieden hiertoe onvoldoende mogelijkheden. De doelen bij het panoramaschieten en de doelen in het schietterrein zijn „statisch” en de waarnemer is in zeer korte tijd van alle wetenswaardigheden volledig op de hoogte. Het vuren op bewegende doelen en het vuren op doelen in snel wisselende situaties, zoals die zich voordoen bij het beweeglijk gevoerde gevecht, kan niet worden beoefend. Moeilijkheidsfactoren, zoals plaatsbepaling van de eigen lokatie en lokatie van het doel kunnen onvol-

doende worden ingebracht. Met de huidige oefenmogelijkheden kan het vijandelijke optreden, op een wijze dat tijd- en ruimtifactoren een rol spelen (doelwaarneming—vuuraanvraag—vlucht—tijd—ligging van het vuur), niet worden nagebootst.

Een belangrijke ontwikkeling voor de oplossing van bovengeschetste problematiek lijkt beschikbaar in de vuurleidingssimulator BT33, die hierna zal worden besproken.

Toekomstige ontwikkelingen

— Een gunstige ontwikkeling op korte termijn voor de waarnemersopleiding zal zijn de invoering van de vuurleidingssimulator BT33 van de SAAB-fabrieken uit Zweden (afb. 4). De KL heeft er voorlopig één aangekocht, die binnen enkele maanden in het ASK zal worden geïnstalleerd. De BT33 bestaat o.a. uit een projectiescherm van $6 \times 1,5$ m waarop in kleur een terreingedeelte, bij voorkeur in overeenstemming met het operatieterrain, wordt geprojecteerd. Hierin kunnen met een doelprojector zowel stilstaande als bewegende doelen worden gesimuleerd. De vuuraanvraag van de leerling wordt door de operator in een centrale stuureenheid gevoerd, waarna kan worden gevuld. Het geluid van het overkomende projectiel wordt hoorbaar en wordt gevolgd door de inslag resp. het springpunt op het scherm en het geluid van de detonatie. De tijdsduur tussen het zien en het horen van het schot stemt overeen met de afstand tussen de waarnemer en de plaats van de inslag. De terreinconfiguratie van elk te projecteren terreingedeelte is dusdanig geprogrammeerd in de centrale stuureenheid ingevoerd dat inslagen die voor de waarnemer niet zichtbaar kunnen zijn,

omdat zij bv. achter een boscomplex liggen, alleen hoorbaar en niet zichtbaar zijn. Alle correcties van de waarnemer, in welke zin ook, kunnen in de centrale stuureenheid worden ingevoerd en zijn verwerkt in het volgende schot. De instructeur (operator) kan door diverse instelmogelijkheden de moeilijkheidsgraad opvoeren. Voorbeelden zijn: het invoeren van spreiding, zowel in lengte en breedte als in springhoogte, het veranderen van waarnemingshoeken alsmede het opstellen van de batterij links of rechts van de lijn waarnemer—doel. Ook is de zichtbaarheidsduur van de schoten te variëren van 1 tot 5 sec. Het vuren met licht- en rookgranaten kan zeer natuurgetrouw worden gesimuleerd. Eveneens een groot voordeel is dat iedere leerling — en dus ook de instructeur — waar hij zich ook in het lokaal bevindt, het doel en de schoten onder dezelfde hoek waarneemt en dat de afstanden voor allen gelijk zijn. Dit komt o.a. omdat iedere leerling een kijker heeft die is aangepast aan de plaats waar hij zich in het lokaal bevindt. Kortom, een uitstekend hulpmiddel met vele mogelijkheden om de waarnemer in het lokaal een zo realistisch mogelijke opleiding te geven. Behalve voor het oefenen van de waarnemer in het opstellen en afwikkelen van vuuraanvragen, is de BT33 verder nog te gebruiken voor andere instructiedoeleinden, zoals het opstellen van vuurplannen, het maken van terreinstudies, de keuze waarnemingsposten, e.d.

— De munitietoewijzing voor het AOC is met ingang van 1977 tijdelijk met 25% verminderd. Deze feitelijkheid en de verwachting, dat de hoge kosten tot een blijvende vermindering aanleiding zouden kunnen zijn, noodzakten tot een onderzoek naar mogelijke alternatieven.

— De aanstaande invoering van geluidmeetapparatuur, V_0 -meetapparatuur op vuurmondbatterijniveau en laserafstandmeters is thans voor wat betreft de opleidingen bij het AOC in voorbereiding.

— In 1979 zal het legerkorps beschikken over een afdeling Lance. In 1977 zal een aanvang worden gemaakt met de herscholing van een aantal officieren van de huidige Honest John-afdelingen. Naar verwachting zullen nadien de zg. reguliere opleidingen bij het AOC worden gegeven, mede omdat hierdoor het in stand houden, uitbreiden en uitdragen van de „know how” van dit wapensysteem, vooral in de tijd gezien, het beste zijn gewaarborgd.

Samenvatting

Met bovenstaande beschouwing hebben wij getracht de opleidingen en oefeningen van de veldartillerie binnen het AOC in het kort weer te geven. Bovendien hebben wij gepoogd een idee te geven van de organisatie van het AOC dat, o.a. door zijn gedecentraliseerde ligging, noodgedwongen verschilt van andere opleidingscentra. Een concentratie van het AOC in één lokatie in het ASK is een dwingende noodzaak, gezien de vele nadelen van de huidige structuur.

Aan de „éducation permanente” van de artillerie ware meer inhoud te geven door:

— het toestaan van meer aanvullingscursussen voor onderofficieren in de periode tot de opleiding van functies op een hoger niveau;

— het toestaan van een opleiding van een beperkt aantal onderofficieren om hun kennis en vaardigheden zodanig te vergroten, dat zij optimaal kunnen functioneren bij de carrièreopleidingen en in de staven van afdelingen, groepen en hogere staven en schietkampen;

— het in de organisatie van het AOC opnemen van voldoende deskundige officieren en onderofficieren om over het gehele vakgebied de „know how” te kunnen bewaren, uitbreiden en uitdragen.

De opleiding van aspirant-reserveofficieren en dienstplichtige onderofficieren, waarbij de voor het wapentechnisch gedeelte beschikbare tijd zeer kort is, zal aan een diepgaande studie moeten worden onderworpen.

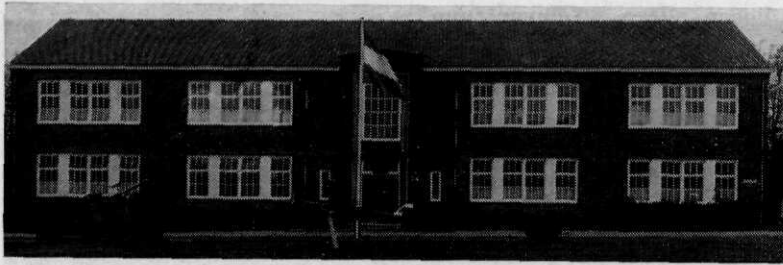
Dat de artilleriewaarnemer niet praktisch kan worden geoefend in het onder vuur nemen van bewegende doelen is een hachelijke situatie. Het moderne beweeglijke gevecht vraagt hiervoor wel bijzondere aandacht.

De invoering van de vuurleidingssimulator BT33 zal een grote verbetering zijn aangezien deze in staat is de waarnemers onder vele denkbare situaties te oefenen, binnen het kader van de gewenste ruimte- en tijdfactoren.

„Het produkt van de opleiding”, de artillerist, wordt bepaald door de kwaliteit van zijn opleiding, het resultaat van zijn „werk” door zijn materieel en zijn geoefendheid.

Opleidingen en oefeningen van de luchtdoelartillerie bij het AOC

De Luchtdoelartillerieschool (afb. 5) is sedert 1950 gevestigd in de Johan Willem Frisokazerne/Mauritskazerne te Ede. Als onderdeel van het

Afb. 5 Stafgebouw Luchtdoelartillerieschool

AOC is deze school belast met de opleiding van het personeel van de luchtdoelartillerie, met uitzondering van de kanonniers die worden opgeleid bij de schoolbatterijen van de parate afdelingen.

Opleidingen

Hoewel er een grote overeenkomst bestaat tussen de opzet van de opleidingen bij de veld- en luchtdoelartillerie wordt, ten gevolge van de verschillen in wapensystemen en tactische inzet, bij de LUAS veel zelfstandig werk verricht.

De aanschaf van identieke wapensystemen door de Koninklijke luchtmacht maakt een verdere samenwerking met dit krijgsmachtdeel in de toekomst zeker mogelijk. Reeds nu worden ten behoeve van de Koninklijke luchtmacht twee cursussen gegeven: voor officieren die een taak vervullen bij de actieve luchtverdediging van luchtmachtinstallaties de ALVD-cursus, en voor onderofficieren de Cursus kerninstructeur mitr M55. Zoals uit het organisatieschema (afb. 6) blijkt, worden alle opleidingen gegeven in de instructiebatterij waarvan het commando, gezien het grote aantal verschillende opleidingen, geen eenvoudige zaak is.

De INSTRUCTIEGROEP BEROEPS- EN RESERVEPERSONEEL is onder meer belast met:

- de specialistische militaire opleiding van cadetten KMA en leerlingen OCOSD;
- de verdere vorming beroepsofficieren;
- de K-cursus voor reserveofficieren;
- de 15 maanden durende wapentechnische opleiding voor leerlingen KMS;
- de OWI-cursus;
- de reeds genoemde cursussen voor de KLu.

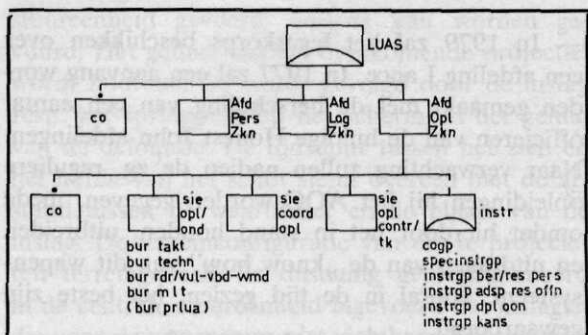
De INSTRUCTIEGROEP ADSPIRANT-RESERVEOFFICIEREN is belast met de 15 weken durende wapentechnische opleiding. De algemene kaderopleiding wordt nu nog gevolgd bij de Artillerieschool te Oldebroek doch begin 1978, bij de invoering van de gemechaniseerde luchtdoelartillerie, zal de gehele opleiding bij de LUAS gaan plaatsvinden.

Opgeleid wordt voor de functie van officier toegevoegd aan de commandant gevechtsbatterij, tevens vuurleidingsofficier en, voor wat betreft de gemechaniseerde luchtdoelartillerie, voor de functie van pelotonscommandant en liaisonofficier.

De INSTRUCTIEGROEP DIENSTPLICHTIGE ONDEROFFICIEREN is belast met de eveneens 15 weken durende wapentechnische opleiding. Door deze categorie van personeel wordt de algemene kaderopleiding nu nog gevolgd bij een van de kaderbatterijen van het AOC te Breda, doch ook voor hen zal bij de invoering van de gemechaniseerde luchtdoelartillerie de opleiding worden aangepast. Opgeleid wordt voor de functie van stukscommandant voor de vuurmond 40L70, de vierlingmitrailleur M55 of de 35 mm pantserrups luchtdoelartillerie, plaatsvervangend toestelcommandant radar vuurleidingsinstallatie KL/MSS3012 en wachtmeester weermeetsdienst voor luchtdoel- en veldartillerie. Bovendien worden in deze instructiegroep de kanonniers weermeetsdienst opgeleid.

De INSTRUCTIEGROEP KANONNIERS zal, voor wat betreft de gemechaniseerde luchtdoelartillerie, worden belast met de opleiding voor de functie van kanonnier/radiotelefonist/richter voor het stuk 35 mm en een deel van de opleiding van de overige kanonniers, bestemd voor de pelotons. De opleiding tot kanonnier weermeetsdienst zal in de nabije toekomst in deze groep worden ondergebracht.

Afb. 6 Organisatieschema Luchtdoelartillerieschool (vereenvoudigd)

De school verzorgt in totaal vijftieng verschillende opleidingen, een aantal dat in vergelijking met vele andere scholen misschien gering kan worden genoemd. Dit aantal zou echter met één moeten worden uitgebreid, nl. de opleiding tot schietinstructeur, want deze wordt bijzonder gemist.

Voor een juist begrip hiervoor is een terugblik noodzakelijk. Toen na de Tweede Wereldoorlog de luchtdoelartillerie een geweldige uitbreiding onderging, moest er personeel van alle wapens worden aangetrokken. Dit personeel werd in, feitelijk te korte, herscholingscursussen tot „luchtdoelartillerist” opgeleid, waarbij de opleiding zo goed mogelijk op de te vervullen functie werd afgestemd. Deskundigen met opleiding en ervaring op een breed vlak waren er nauwelijks. Eerst jaren van opleidingen, doorstroming naar functies op een hoger niveau en ervaringen in deze functies konden daarin verbetering brengen. Er is toen besloten een aantal officieren en onderofficieren in een gerichte opleiding de noodzakelijke verbreding en verdieping van kennis te geven. Met het inzetten van deze officieren en onderofficieren in sleutelfuncties (staven van afdelingen, luagroepen, scholen en bij de opleidingen) zou dan het op een hoger peil brengen versneld kunnen worden gerealiseerd. De inhoud van de „Master Gunner Course” in de VS heeft toen voor deze „schietinstructeur”-opleiding model gestaan.

In de jaren '60, bij het begin van de geweldige inkrimping van de lua, werden de opleidingen niet meer voortgezet. Van het destijds opgeleide personeel zijn nog enkelen overeenkomstig de opzet werkzaam; de laatsten verlaten op korte termijn door leeftijdsontslag de dienst en dan zal worden ervaren welk een groot verlies dit voor het wapen betekent.

Een voor de hand liggende conclusie, dat er nu geen behoefte aan zogenoemde schietinstructeurs zou bestaan, is onjuist. Voor de luchtdoelartillerie geldt in vrijwel gelijke mate het hiervoor, in „Opleidingen en oefeningen veldartillerie” gestelde.

Ook bij een wapen als de luchtdoelartillerie is het noodzakelijk te beschikken over een aantal officieren en onderofficieren met een „overall-visie”, met name kennis en inzicht over de totale breedte van het lua-vakgebied. Zij kunnen dan, ingezet op de reeds genoemde plaatsen in de aangeduide functies, zorgen voor het *in stand houden, uitbreiden* en *overdragen* van de „know how” van de luchtdoelartillerie. Dit probleem heeft voornamelijk betrekking op de onderofficieren, omdat zij in hun vooropleiding te weinig aanknopings-

punten vinden om voldoende inzicht in deze problematiek te verkrijgen. Het is noodzakelijk, om een onaanvaardbare verarming van de luchtdoelartillerie tegen te gaan, voor de daartoe geschikte onderofficieren die minimaal twee jaar als OWI praktische ervaring hebben, een schietinstructeursopleiding te organiseren.

Oefeningen

De oefeningen op een school zijn gericht op de training van de individuele militair in de „rol”, die hij na zijn plaatsing bij de parate eenheden zal vervullen. Bij uitrukoefeningen worden de diverse opleidingsrichtingen zoveel mogelijk gezamenlijk geoefend, bv. de SMO met de KMS en de opleiding tot reserveofficier met de kaderopleiding. De oefeningen vinden voornamelijk plaats in de omgeving van Ede, zowel op als buiten de militaire oefenterreinen en veelvuldig op een van de vliegbases. De dienstplichtigenopleidingen worden besloten met een gezamenlijke oefening met de schoolbatterij van de afdeling lichte luchtdoelartillerie waarvoor de leerlingen zijn bestemd.

Schietoefeningen op grond- en luchtdoelen vinden plaats in het ASK en het LUASK. Dienstplichtig personeel schiet halverwege de opleiding een dag in het ASK en aan het einde van de opleiding een week in het LUASK; beroepspersoneel schiet, gespreid over de opleiding, in totaal vier- tot vijfmaal.

Probleemgebieden

De problemen die zich in de gehele opleidingssector voordoen, zoals de selectie, de opleiding en vorming van instructeurs, de tekorten aan militair en burgerpersoneel, de uitwisseling met personeel van 1 Lk en de infrastructuur, blijven ook de LUAS niet bespaard. Deze problemen zijn algemeen bekend en behoeven geen nadere toelichting. Een aantal specifieke lua-problemen verdient echter in het kader van dit artikel de bijzondere aandacht.

OEFENTERREINEN

De beperkende bepalingen inzake de oefenterreinen, zoals vastgelegd in VS 2-1014/I — en voornamelijk het verbod te oefenen met voertuigen buiten de bestaande paden en wegen — sluiten een effectief gebruik van veel terreinen door de luchtdoelartillerie uit. Enkele jaren geleden werd van deze bepaling in goed overleg wel eens afgeweken, maar de laatste tijd hebben de standpun-

Afb. 7 Het stuk 35 mm (prlua)

ten zich zodanig verhard dat de autoriteiten „op de loer liggen” om overtreders te verbaliseren. In dit tijdschrift heeft de hoofdredacteur zich al eens eerder over dit probleem uitgesproken (*Mil. Spect.* 145(1976)(10)427). Wij kunnen volstaan met het daar gestelde te onderstrepen. Het is tekenend, dat langzaam maar zeker wordt geaccepteerd dat oefeningen steeds meer een theoretisch karakter gaan dragen. Zo worden bijvoorbeeld bij de LUAS, ook in verband met de korte opleidingsduur, het camoufleren nauwelijks en het ingraven van personeel en materieel vrijwel in het geheel niet meer beoefend.

SCHIETOEFENINGEN

Bij het schieten op gronddoelen kan, ten gevolge van de constructie van doelen en munitie, de ligging van het vuur zeer moeilijk rechtstreeks worden waargenomen. Het beoordelen, selecteren en stimuleren van het bedieningspersoneel worden daardoor ernstig bemoeilijkt. Bij het schieten op luchtdoelen komen daar nog twee problemen bij. Ten eerste is het doel vele malen kleiner dan een werkelijk vliegtuig en ten tweede is het waarnemen van lichtspoor — bij het schieten op gronddoelen nog van enige waarde — alleen mogelijk onder bepaalde condities en voorbehouden aan daartoe opgeleid deskundig personeel.

Deze gehele problematiek is opgelost, als bij het schietpunt de „treffers” onmiddellijk bekend zijn. Relatief goedkope apparatuur, berustende op akoestische principes, is reeds nu verkrijgbaar. Naar onze mening bestaat hieraan dringende behoefte, niet alleen om de kwaliteit van materieel en personeel vast te leggen en zodoende het noodzakelijke vertrouwen in eigen kunnen te behouden

of te verkrijgen, maar ook om de normen van de schietoefeningen duidelijker te kunnen omschrijven en mogelijk tot besparing van munitie te komen. Voor wat betreft de uitvoering van de schietoefeningen in het LUASK kunnen drie problemen niet onbesproken blijven. De schietoefeningen op zg. direct naderende koersen kunnen door velerlei oorzaken meestal geen doorgang vinden, de weersomstandigheden en/of de schepen in de schootssector zijn er wel eens de oorzaak van dat de schietprogramma's niet geheel kunnen worden afgewerkt en ten slotte worden er geen schietoefeningen bij duisternis gehouden. Het laatstgenoemde probleem wordt veelal afgedaan met het argument dat dit niet noodzakelijk is, omdat bij duisternis geheel op de radar/vuurleiding moet worden vertrouwd en deze apparatuur geen reden tot twijfel geeft. Naar onze mening is dit juist, maar wij achten het wel noodzakelijk dat de militair ervaart hoe het schieten bij duisternis verloopt. Het schieten onder deze omstandigheden zal met het oog op de veiligheid stellig problemen oproepen, doch een nader onderzoek is zeker de moeite waard.

MUNITIETOEWIJZING

Vooraf in het najaar zullen, ten gevolge van de weersomstandigheden, de schietoefeningen geheel of gedeeltelijk geen doorgang kunnen vinden. De dienstplichtige leerling, die slechts eenmaal in de opleidingsperiode op luchtdoelen schiet, is daarvan veelal de dupe. Het signaleren van deze problemen heeft weinig zin als niet gelijktijdig mogelijke oplossingen worden gegeven, bv. door de door dienstplichtige leerlingen niet verschoten munitie op de parate eenheden over te schrijven.

Toekomstige ontwikkelingen

Begin 1978 start de opleiding voor de pelotons gemechaniseerde luchtdoelartillerie (afb. 7). In eerste instantie verloopt de opleiding versneld en parallel aan de instroming van het materieel, zodat op zo kort mogelijke termijn de parate en (RIM)-mobilisabele eenheden kunnen worden geformeerd. Na enkele jaren kan op een normaal opleidingsritme worden overgegaan.

Ten behoeve van de opleiding is een speciaal instructiemiddel ontworpen, de zg. Mech Lua Trainer (MLT). In het artikel „Opleidingstrainer voor mobiel luchtdoelgeschut” van ing. J. A. Roghair (*Mil. Spect.* 143(1974)(3)110) is uitgebreid aandacht besteed aan opzet en kostenbesparende mogelijkheden. Langzamerhand wordt duidelijk dat toen niet alle aspecten zijn onderkend.

Voordelen zijn verder de volgende.

— Het herhaald oefenen van personeel onder nauwkeurig vastgestelde gevechtssomstandigheden kan plaatsvinden onder gelijktijdige toetsing aan uniforme normen. De systeemsimulatie maakt het daarbij mogelijk storingen in het systeem te simuleren.

— De registratie van de resultaten opent de mogelijkheid van onderzoek naar de juistheid van de bestaande procedures.

— Door de toepassing van Computer Assisted Instruction wordt de instructeur van een aantal taken ontlast en kan hij de leerlingen meer begeleiden.

— Aan een relatief groot aantal leerlingen kan individuele instructie worden gegeven, waarbij tevens de moeilijkheidsgraad aan de bekwaamheid van de leerlingen kan worden aangepast.

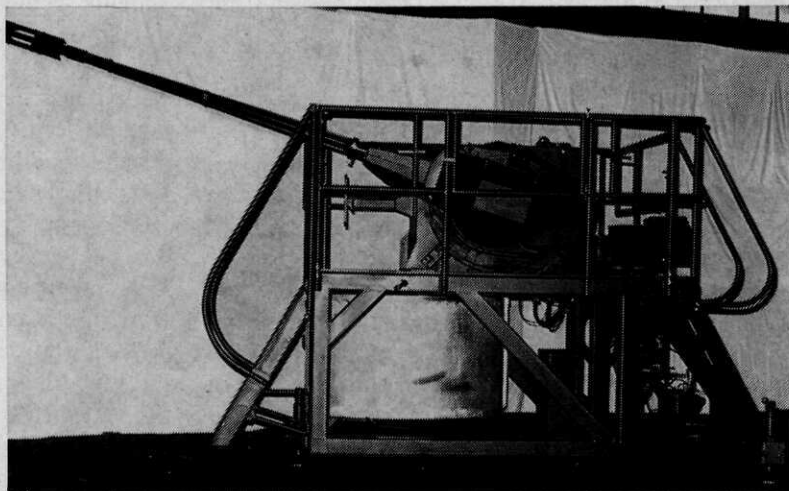
— De stukscommandant en de radiotelefonist

(richter) kunnen van meet af samen de instructie volgen.

De MLT komt zó centraal in het opleidingssysteem te staan, dat de instructie in o.m. de vakken tactiek, bediening en gevechtsleiding geheel hieraan moet zijn aangepast en met geavanceerde methoden en hulpmiddelen moet worden gegeven. In dit kader zijn te noemen: het oefenlaadapparaat (afb. 8), lusfilmprojectoren, het gebruik van diaprojectoren, al dan niet met bandsturing, mini-bandrecorders die als „instructeur” binnen het stuk kunnen optreden, e.d. Helaas is de MLT niet gereed op het moment dat de opleidingen starten en samen met de reeds genoemde piekperiode vraagt dit veel extra inspanning op het gebied van personeel en materieel. Bovendien zullen de gewenste eisen, speciaal ten aanzien van het oefenen onder gevechtssomstandigheden, niet kunnen worden bereikt.

Samenvatting

Wij hebben getracht op het gebied van opleidingen en oefeningen de toestand van de LUAS in het jaar 1977 beknopt weer te geven. Deze toestand is niet geheel zonder zorgen; wat dit betreft wordt, behalve op de algemene en infrastructurale problemen, nogmaals gewezen op de problemen inzake de oefenterreinen, de schietoefeningen en het dreigende verlies van de laatste schietinstructeurs. Hoopvol is de ontwikkeling van de MLT, een instructiemiddel dat tot een evolutie en mogelijk zelfs tot een revolutie op het gebied van het militaire onderwijs zal kunnen leiden. Op de verdere gevolgen die de invoering van de gemechaniseerde luchtdoelartillerie op de LUAS en het legerkorps zal hebben, hopen wij in een later artikel nader in te gaan.

Afb. 8 Het oefenlaadapparaat 35 mm, een modern instructiemiddel

De opleiding legerluchtwaarnemer

In mei 1941 verscheen in het Amerikaanse blad „Field Artillery Journal” een artikel, geschreven door Major W. W. Ford, getiteld: „Wings for Santa Barbara”. Dit gaf de belangrijkste stoot tot de oprichting op 6 juni 1942 te Fort Still (US) van een opleidingseenheid „Aviation for the Field Artillery”.

Het nut van het gebruik van lichte vliegtuigen in het leger, speciaal bij het leiden van artillerievuren, was gedurende de daaropvolgende oorlogsjaren evident en gaf bestaansrecht aan „Army Aviation”. Sinds die tijd is het *onmogelijk* modern tactisch te denken zonder in die gedachtengang de luchtbeweeglijkheid, het gebruik van de derde dimensie en dus ook het benutten van de eigenschappen en mogelijkheden van lichte vliegtuigen ten dienste van het leger, te betrekken.

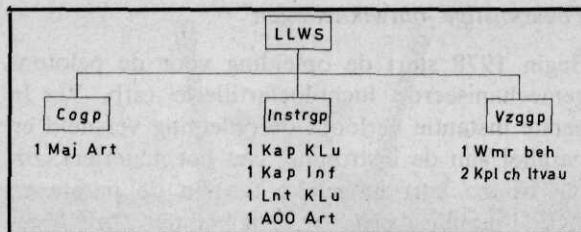
In Nederland werd ruim 25 jaar geleden eveneens een eenheid lichte vliegtuigen opgericht, voortkomende uit het in het voormalige Nederlands-Indië ingezette „Dutch Auster Squadron”. De Groep Lichte Vliegtuigen (GPLV) was een feit.

Spoedig bleek behoefte te bestaan aan een opleidingseenheid, die diende te worden belast met de opleiding van legerluchtwaarnemers van de KL en met de aanvullende scholing van officieren- en, toen nog, onderofficieren-vlieger van de KLu, geplaatst bij de GPLV. Daartoe werd op 1 november 1954 de Legerluchtwaarnemersschool (LLWS) opgericht, standplaats Arnhem/Vliegbasis Deelen (zie afb. 9). Het lessenpakket, waarin het vak Artillerievuurleiden een zeer belangrijke plaats innam, én de historische achtergronden waren bepalend voor het indelen van de LLWS bij de Artillerie; de eerste tijd rechtstreeks onder de Inspectie der Artillerie en, na het opheffen der Inspecties, onder het Artillerie Opleidingscentrum (AOC).

Opleidingen

a. LEGERLUCHTWAARNEMER

De cursisten zijn voornamelijk dienstplichtigen van de KL, in opleiding tot officier, en een enkele maal beroepsofficieren van de KL die een functie gaan bekleden in de operationele sector van de GPLV. De cursusduur is 8 weken. In deze periode worden zowel theorie- als praktijklessen gegeven. Gevlogen worden navigatieopdrachten, opdrachten in het kader van het tactisch gebruik van lichte vliegtuigen en artillerievuurleidingsopdrachten. De leerling leidt drie vuren in het ASK.

Afb. 9 Organisatie Legerluchtwaarnemersschool

Aan het einde van de opleiding ontvangt de cursist het brevet legerluchtwaarnemer met het daarbij behorende borstonderscheidingsteken, waarna hij bij de GPLV wordt geplaatst. Dit moment valt voor de dienstplichtigen samen met hun benoeming tot kornet/vaandrig. De frequentie is 5 cursussen per jaar met per cursus ca. 10 leerlingen.

b. LANDMACHTTACTISCHE VORMING KLU-OFFICIEREN

De cursisten zijn officieren van de KLu, die de helikoptervliegopleiding met goed gevolg hebben doorlopen en bestemd zijn voor vliegerfuncties bij de GPLV. De cursusduur is 7 weken. Wat betreft de inhoud is deze cursus nagenoeg gelijk aan de opleiding tot legerluchtwaarnemer, met dien verstande dat navigatietheorie en -praktijk niet in het lespakket zijn opgenomen en bepaalde accenten anders zijn gelegd. De frequentie is 2 à 3 cursussen per jaar met per cursus ca. 5 leerlingen.

c. INTRODUCTIES EN VOORDRACHTEN VOOR DIVERSE OPLEIDINGEN EN FUNCTIONARISSEN

Enkele voorbeelden hiervan zijn de A-cursus, de B-cursus en de Hogere Onderofficiersschool.

Toekomst

De tijd waarin het mogelijk was, hoog boven vjandelijk gebied vliegend, uit een licht vliegtuig doelen op te sporen en vuren te leiden is voorbij. Terecht is het vastvleugelige vliegtuig vervangen door de tactisch veel beter inzetbare helikopter, hoewel het behoud van enkele vastvleugelige toestellen voor het uitvoeren van bepaalde taken in het achterland zeer zeker wenselijk ware geweest. De helikopter stelt de tactische commandant in staat het gevecht nog veel beweeglijker te voeren. Dit vraagt om nieuwe doctrines, die dienen te worden bewaakt. Daarin ligt zeker een toekomstige taak van de LLWS.

De invoering van helikopters en vooral het tactische gebruik ervan, hebben de opleiding sterk beïnvloed. Enerzijds is het moeilijker, klevend aan het terrein opdrachten uit te voeren — het-

geen uitbreiding van de opleiding tot gevolg heeft — anderzijds is de opleiding kostbaarder geworden als gevolg van de per heli en per vliegtuig te investeren gelden. Voeg hierbij de diensttijdverkorting en het zal duidelijk zijn dat zowel de opleiding als het dienstverband van de legerluchtwaarnemers aan een gedegen onderzoek moeten worden onderworpen. Dat vindt plaats in de daar toe door C-LAS ingestelde Werkgroep Niet Vliegtuigtechnische Opleidingen KL.

Het wordt niet juist geacht vooruit te lopen op aanbevelingen van deze werkgroep, maar het is wel duidelijk dat de LLWS, eventueel in een andere samenstelling, bij deze opleiding een belangrijke rol zal spelen. Het uitdragen van kennis op het gebied van de luchtbeweeglijkheid zal tevens tot haar opdrachten dienen te behoren.

OPLEIDING EN OEFENING VAN DE ARTILLERIE BIJ HET EERSTE LEGERKORPS

Het artikel „Opleiding en oefening bij het Eerste Legerkorps” (*Mil. Spect.* 146(1977)(15) beperkt zich uitdrukkelijk tot de opleiding van eenheden, geformeerd volgens het zg. onderdeelaanvullingsstelsel (ONDAS-eenheden) van infanterie en cavalerie. Door deze beperking, vooral naar wapen, is het noodzakelijk als aanvulling in het kader van deze serie artikelen iets, of wellicht iets meer, te zeggen over opleiding en oefening bij de eenheden van de artillerie binnen het legerkorps (afb. 10). Alvorens met deze verhandeling te beginnen, willen wij vooraf enkele zaken aan de orde stellen.

— In de Vaste Aanwijzingen Opleiding en Vorming 1-Lk (VAOV) wordt ten aanzien van de

opleiding en oefening (troepenvorming) gesteld: *Het doel van de troepenvorming is het vormen van eenheden die ten aanzien van zowel de gevechtsbereidheid, de gevechtvaardigheid als de hantering en inzetbaarheid van de gevechtswapenrusting, in staat zijn hun oorlogstaak, -opdracht uit te voeren.*

— In de VAOV vinden wij in deel II (voor Artillerie-eenheden deel II C) de algemene eisen en de eisen per specifieke eenheid; deze eisen in combinatie met de opdracht voor een bepaalde eenheid in de operatiebevelen vormen te zamen de oorlogsopdracht.

— Er bestaat een verschil in de opleidingsproblematiek tussen veldartillerie- en andere eenheden: bij *veldartillerie-eenheden* dient de inspanning op opleidings- en oefeningsgebied te zijn gericht op het optreden van de eenheid zelf en op het geïntegreerd raken van vuursteun en manoeuvre (dit laatste aspect vereist o.a. kennis van de manoeuvre en het beoefenen van de samenwerking met die manoeuvre); bij de *luchtdoelartillerie- en de manoeuvre-eenheden* is de inspanning op opleidings- en oefeningsgebied gericht op het optreden van de eenheid zelf.

— In het legerkorps treffen wij verschillende soorten artillerie-eenheden aan, namelijk de afdeling veldartillerie (hw mech) ingedeeld bij de brigade; de afdeling veldartillerie ingedeeld bij de legerkorpsartillerie, zoals de middelbare en zware afdelingen (mech) en de raketafdelingen; de artilleriemeetafdeling ingedeeld bij de legerkorpsartillerie; en de afdeling luchtdoelartillerie en het peloton vierlingmitrailleur M55.

— Voor wat betreft het personeelsaanvullingsstelsel worden zowel het onderdeelaanvullingsstelsel (ONDAS) als het individuele aanvullingsstelsel (INDAS) toegepast. Aangezien het meren-

Afb. 10 Stafgebouw met vertrekken
Commandant 1 Legerkorpsartillerie

A Bt	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7	8
	← School →				Periode I			Periode II						III	← School →				Periode I			
B Bt	11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	LEEG		1	2
	Periode II			III	← School →				Periode I			Periode II						III				
C Bt	7	8	9	10	11	12	13	14	LEEG		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	I	Periode II						III			← School →				Periode I			Periode II				
	← B+C →							← A+B →														

Afb. 11 Opleidingsperioden binnen een afdeling

deel van de afdelingen voor wat betreft de vuurmondbatterijen het ONDAS volgt, zal in dit artikel op de eerste plaats worden ingegaan op de opleiding en oefening van de ONDAS-eenheden. De behandeling van deze aspecten bij de INDAS-eenheden blijft beperkt tot een korte beschouwing bij de bespreking van de veldartillerie.

Behalve de bovengenoemde artillerie-eenheden behoort ook een aantal infanteriebeveiligingscompagnieën tot de organisatie van de legerkorpsartillerie. Op deze eenheden is het INDAS van toepassing. Alhoewel deze compagnieën een zeer gewaardeerd deel uitmaken van de artillerieorganisatie zullen zij, gezien hun uitzonderingspositie op het gebied van de opleidingen (infanterie), verder buiten beschouwing blijven.

Opleiding en oefening van veldartillerie-eenheden

Bij de behandeling van dit onderwerp zal, zoals reeds in de inleiding is gesteld, worden uitgegaan van ONDAS-eenheden, doch ook de INDAS-eenheden zullen niet ongenoemd blijven. Aangezien de mobilisabele afdelingen veldartillerie een belangrijk deel uitmaken van de legerkorpsorganisatie, wordt ook aandacht besteed aan de oefenproblematiek van deze eenheden; besloten wordt met het aangeven van enkele probleemgebieden.

ONDAS-eenheden

De ONDAS-kalender en het verloop van de opleiding binnen een afdeling

De opleiding van een batterij wordt verdeeld in de schoolperiode (4 maanden) en de parate periode (10 maanden). De parate periode is weer onderverdeeld in drie opleidingsperioden:

- Periode I: 3 maanden;
- Periode II: 6 maanden en 1 week;
- Periode III: 3 weken.

In afb. 11 is de indeling van de opleidingsperioden van drie vuurmondbatterijen in een afdeling weergegeven. De verschuiving van de ONDAS-lichtingsploegen is zodanig, dat gelijktijdig steeds twee batterijen paraat zijn terwijl de derde batterij zich óf in schoolperiode bevindt óf „leeg”, dus niet paraat, is.

De schoolperiode

In deze periode worden de stuksbedieningen gedurende 4 maanden opgeleid bij de batterij. De programmering van de opleidingen berust bij het COKL, de uitvoering van de opleiding berust bij de batterij en de afdeling en dus bij het legerkorps. Ten behoeve van de instructie beschikt de afdeling over extra personeel, de zg. instructieset. Het overige personeel wordt opgeleid bij de opleidingscentra en stroomt pas aan het einde van de periode binnen.

De parate periode

In deze 10 maanden vindt de troepenvorming plaats. Zoals reeds vermeld, wordt de vorming in deze periode geprogrammeerd aan de hand van de ONDAS-kalender. In het eerder aangehaalde artikel (*Mil. Spect.* 146(1977(1)5) is onder het hoofd „De verdere vorming van ONDAS-eenheden” reeds uitvoerig uiteengezet hoe de troepenvorming wordt verdeeld in de algemene vorming (AV), de wapentechnische vorming (WTV) en de onderdeelvorming (OV) en hoe na aftrek van 153 dagen (vrije dagen en diversen) van de 10 maanden parate diensttijd slechts ca. 150 dagen overblijven voor troepenvorming en onderhoud.

Het daar gestelde en de daar opgesomde bezwaren gelden evenzeer voor de veldartillerie, waarbij de verdeling AV—WTV—OV—Onderhoud voor een batterij veldartillerie in de VAOV als volgt is vastgesteld: AV ca. 25 dagen, WTV ca. 23 dagen, AV ca. 51 dagen, Onderhoud ca. 51 dagen. Aangezien vakkennis en bedrevenheid in de functie-ervulling (AV en WTV) voorwaarden zijn voor het succesvol werken in teamverband (OV), valt bij de planning van de opleiding en oefening in deze 10 maanden de nadruk in de beginperiode op AV en WTV. Deze AV- en WTV-zware periode wordt, conform de richtlijnen in de VAOV deel I, zo spoedig mogelijk afgesloten door het houden van functietesten. Als logisch gevolg van het voorgaande zal daarna de OV de meeste aandacht krijgen.

PERIODE I

In deze periode, waarin AV en WTV als vervolg en aanvulling op de algemene opleiding (AO) en functieopleiding (FO) uit de schoolperiode de volle aandacht krijgen, wordt de batterij tot eenheid gevormd. Zo spoedig mogelijk nadat kader en specialisten zijn ingestroomd en het materieel is overgenomen, wordt de oefening „ENTRE NOUS” gehouden. Dit is een oefening van 6 dagen, waarbij uit een bivak wordt geoefend met als hoofddoel de teamvorming van de batterij. Deze oefening wordt besloten met een artillerieschietoefening in het ASK. Na uiterlijk 8 weken dient de teamvorming zover te zijn gevorderd dat kan worden begonnen met het oefenen in afdelingsverband, waarvoor in de VAOV één dag is uitgetrokken. In het kader van de opleidingen is het voor een batterij nl. een eenvoudiger opgave in het verband van de afdeling te werken dan zelfstandig; vandaar dat bij de vorming van een batterij eerst dient te worden gestreefd naar het kunnen optreden in afdelingsverband om pas daarna de opleiding voort te zetten om te kunnen optreden als zelfstandige eenheid. In beginsel doet de batterij in deze periode niet mee aan oefeningen in groter verband. Zo enigzins mogelijk wordt deze periode afgesloten met functietesten.

PERIODE II

De batterij is nu gereed om op te treden in afdelingsverband en de OV krijgt de volle aandacht. In deze periode zijn 11 verschillende oefeningen voorgeschreven, waarvoor in totaal 42 dagen zijn uitgetrokken. De resterende dagen OV

zijn o.m. beschikbaar voor oefeningen in groter verband, zoals brigade- en divisieoefeningen. Na de 9e maand is de vorming zover gevorderd dat de batterij zelfstandig kan optreden en de batterijtest kan worden afgelegd. Tweemaal wordt deelgenomen aan een schietoefening, eenmaal in Munster-Süd en eenmaal in het ASK. Tevens wordt deelgenomen aan de afdelingstest.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat alleen in afdelingsverband kan worden opgetreden wanneer beide parate batterijen zich gelijktijdig in deze periode bevinden. Deze omstandigheid doet zich slechts eenmaal per 10 maanden voor, nl. wanneer de „jongste” batterij zich in de 8e en 9e, en de „oudste” batterij zich in de 12e en 13e oefenmaand bevindt. Het behoeft geen betoog dat deze beperking grote bezwaren meebrengt. Slechts een deel van de afdelingen zal in deze ideale toestand verkeren wanneer het schietterrein Munster-Süd ter beschikking is resp. een brigade- of divisieoefening wordt gehouden. Bovendien wordt de schiettechnische afdelingstest in Munster-Süd gehouden, zodat in een deel van de te testen afdelingen een van de batterijen het vereiste peil van geoefendheid nog niet zal hebben bereikt.

PERIODE III

De batterij heeft thans haar troepenvorming voltooid en de laatste 3 weken diensttijd worden maximaal besteed aan het onderhoud van de uitrusting.

Onderdeelstesten

Behalve functietesten, richterstesten, stukkestesten, enz., kent de artillerie — zoals uit het bovenstaande blijkt — onderdeelstesten, nl. de batterijtest en de afdelingstest. Deze dienen, aldus de VAOV, „als noodzakelijke controle op het bereiken van de aan de opleiding en vorming gestelde eisen” en worden gehouden in de vorm van geleide oefeningen. Zij worden binnen de artillerie hoe langer hoe meer beschouwd als een „groot goed”. De batterijen en afdelingen hebben er, wat wij zouden kunnen noemen, een „trainingsdoel” aan, en de hogere commandant kan zich door deze controle een juist beeld over zijn onderdelen verschaffen. De objectiviteit van de beoordeling is voor een belangrijk deel gewaarborgd. Bij de veldartillerie zijn immers alle inspanningen en alle procedures gericht op het binnen bepaalde tijdsgrenzen en met bepaalde nauwkeurigheid afgeven van artillerievuur en zowel tijd als ligging der schoten zijn exact te meten.

Afb. 12 „Vuur!”

De BATTERIJTEST wordt voorbereid en afgenomen door de afdelingscommandant. De test duurt gemiddeld 24 uur en omvat o.m. de inrichting van een verzamelgebied, het verkennen en betrekken van een aantal stellingen bij dag en duisternis, het vuren uit deze stellingen, verplaatsingen, het onderhouden van de verbindingen, maatregelen in verband met de nbc-oorlogvoering en het onderhoud aan het materieel. Alle onderwerpen worden beoordeeld, waarbij de aspecten die direct van invloed zijn op het schieten en het schieten zelf als de belangrijkste worden aangemerkt. De commandant van de desbetreffende veldartilleriegroep of diens vertegenwoordiger treedt op als gecommitteerde en woont daartoe de test bij.

De AFDELINGSTEST wordt gehouden onder de leiding van de legerkorpsartilleriecommandant. De test bestaat uit twee afzonderlijke delen, nl. de tactische en de schiettechnische afdelingstest.

De TACTISCHE AFDELINGSTEST wordt, indien het een brigadeafdeling betreft, voorbereid door de brigadestaf, en indien het een legerkorpsartillerieafdeling betreft door de desbetreffende veldartilleriegroepstaf. Dit deel wordt uitgevoerd als een commandopostoefening, duurt ongeveer 8 à 9 uur en omdat de samenwerking met de manoeuvre-eenheden, de verplaatsingen, de bevelvoering en het uitvoeren van verkenningen. Beoordeeld wordt onder meer of aan de opdrachten is voldaan en of de juiste procedures zijn gevolgd.

De SCHIETTECHNISCHE AFDELINGSTEST (afb. 12) wordt voorbereid door één der veldartilleriegroepstaven. Dit gedeelte wordt uitgevoerd door de gehele afdeling, duurt ongeveer 18 uur en omvat

als belangrijkste aspect het afgeven van een groot aantal vuren uit verschillende stellingen die zowel bij dag als bij duisternis worden verkend en betrokken. Verder worden o.m. het inrichten van een verzamelgebied, het inrichten van een verzorgingsgebied, aspecten van de nbc-oorlogvoering, het onderhouden van verbindingen en de nabijbeveiliging beoefend. Evenals bij de batterijtest worden de aspecten die direct van invloed zijn op het schieten en het schieten zelf als de belangrijkste aangemerkt.

Deelneming aan oefeningen in groter verband

In het begin hebben wij reeds gesteld dat het opleiden en oefenen bij de veldartillerie niet ophoudt bij de afdeling zelf, doch dat bovendien alles moet worden gedaan aan het integreren van de vuursteun in de manoeuvre. Daarom zullen in het kader van de OV zeker de afdelingen ingedeeld bij een brigade, óf als zg. skelet óf als complete afdeling, moeten deelnemen aan oefeningen in groter tactisch verband (afb. 13).

Om deze oefeningen op het gebied van samenwerking tussen de manoeuvre en de vuursteun voor alle deelnemers zinvol te doen verlopen, zal binnen de afdeling grote aandacht dienen te worden besteed aan de opleiding en het optreden van het liaison- en waarnemerspersoneel. Reeds thans, in vreedstijd, dient een permanente indeling van de liaison- en waarnemingsgroepen bij de brigade, de verschillende bataljons, compagnieën en eskadrons te zijn gerealiseerd. Het voordeel is dat het personeel van beide partijen elkaar grondig leert kennen en op elkaar ingespeeld raakt, en dat de continuïteit in opleiding en oefening maximaal is gewaarborgd (afb. 14). Dit laatste spreekt in het

Afb. 13 „Wat dreunt daar op die heide?”

Afb. 14 ...resultaat van intensieve training ...

bijzonder voor de waarnemingsgroepen, aangezien het daarbij dienstplichtig en dus vaak wisselend personeel betreft. Aangaande de parate functie van bataljonsliaisonofficier is het een kwalijke zaak dat deze slechts voor een deel door vrijwillig dienende officieren is vervuld, en dan nog bij uitzondering door een kapitein, zoals de OTAS aangeeft.

Zoals algemeen bekend treedt op elk niveau een artillerist op als adviseur van de tactische commandant en als vuursteuncoördinator. Deze functionaris is tevens belast met het bewaken van de juiste uitvoering van de vuursteunprocedures, zoals die zijn vastgelegd in de voorschriften en vaste orders van het onderdeel. In het kader van de voorbereiding van een oefening in groter verband is het daarom aan te bevelen in de afdeling voorbereidende commandopostoefeningen te houden waarbij afdelingscommandant, afdelingsstaf, batterijstaven, liaisonofficieren en waarnemers binnen een „tactisch kader” worden geoefend. Als eenvoudige oefenleiding kan in een brigadeafdeling

bv. de brigadeliaisonofficier met enig toegevoegd personeel optreden.

Het behoeft geen nader betoog, dat door het mobilisabel stellen van een brigadeafdeling in deze brigade een zeer ongunstig klimaat is geschapen voor het integreren van de vuursteun in de manoeuvre. Indien mogelijk wordt bij oefeningen door veldartilleriegroepstaven een afdeling in steun gegeven; dit kan echter bij lange na niet opwegen tegen het beschikbaar zijn van de organieke afdeling.

INDAS-eenheden

Bij alle staf staf en verzorgingsbatterijen, bij de raket- en vuurmondbatterijen van een aantal afdelingen en bij de infanteriebeveiligingscompagnieën wordt het INDAS gevolgd. De troepenvorming van deze eenheden is eveneens vastgelegd in de VAOV van 1LK. De aflossing van dienstplichtig personeel vindt gespreid in tijd en verdeeld over de gehele organisatie plaats; om de twee maanden wordt een gedeelte vervangen. Het gevolg is, dat

de INDAS-batterijen permanent gevuld en paraat zijn. Tegenover dit voordeel staat het nadeel dat de zes personeelsaanvullingen per jaar, telkenmale gespreid over de gehele organisatie, de troepen- vorming nadelig beïnvloeden. Iedere twee maanden opnieuw neemt de moeizaam opgebouwde geoefendheid plotseling af en wordt het team- verband verstoord. Dit nadeel wordt nog vergroot door de diensttijdverkorting, waardoor het twee- maandelijks aflossingscontingent is toegenomen. De eerste militaire opleiding van het personeel vindt plaats bij opleidingscentra. Afhankelijk van de duur van deze opleiding zijn voor de troepen- vorming bij de parate eenheid 10 tot 12 maanden beschikbaar. Deze niet-uniforme opleidingsduur vraagt een extra inspanning, vooral voor perso- neel dat slechts een korte opleiding bij een oplei- dingscentrum heeft gevolgd.

Mobilisabele eenheden

Aangezien een belangrijk deel van de beschikbare veldartillerie-eenheden mobilisabel is, dient o.i. bijzondere aandacht te worden besteed aan de troepen- vorming van de tot 1LK behorende mobi- lisabele afdelingen en staven. Momenteel worden twee soorten mobilisabele eenheden onderkend.

De Rechtstreekse Instroming in Mobilisabele een- heden (RIM)

Deze eenheden worden met het dienstplichtige personeel rechtstreeks gevuld uit een gelijksoor- tige, daartoe aangewezen, parate „moedereen- heid”, waarbij de organieke verbanden blijven ge- handhaafd; dit personeel blijft ca. 2 jaar in deze eenheid, waarna een nieuwe instroming plaats- vindt. Aangezien RIM- en parate „moedereen- heid” over hetzelfde materieel beschikken en het personeel in deze relatief korte periode aan ge- oefendheid weinig inboet, wordt het houden van vormingsherhalingsoefeningen overbodig geacht. De functies die door vrijwillig dienend en reserve- personeel met een hogere rang dan eerste luite- nant moeten worden vervuld, worden door de zorg van de NTC voor onbepaalde tijd gevuld.

De mobilisabele (mob) eenheden

De personeelsvulling van deze eenheden is een verantwoordelijkheid van de NTC. Het groot-ver- lof personeel wordt geput uit het zg. gereserveerd indeelbaar bestand. Dit betekent dat personeel uit een parate of een RIM-eenheid, een à twee jaar na datum groot verlof wordt opgenomen in een

bij deze eenheid behorende mob-eenheid. Deze mob-eenheid is echter uitgerust met afwijkend materieel, bv. getrokken vuurmonden, afwijkend vuurregelings- en terreinmeetmaterieel. Daar bo- vendien de geoefendheid van het personeel zal zijn afgenomen en door natuurlijk verloop het teamverband is verstoord, dient na het formeren van de eenheid een vormingsherhalingsoefening te worden gehouden. Het personeel zal daarbij op grote schaal moeten worden herschoold, zodat gedurende de oefening op iedereen een zware wissel zal worden getrokken.

Ten behoeve van de mobilisabele eenheden wor- den de volgende herhalingsoefeningen gehouden.

Vormingsherhalingsoefeningen

Deze oefeningen worden uitsluitend gehouden voor de mob-, niet RM-eenheden, enkele maan- den nadat de zesjaarlijkse aflossing heeft plaats- gevonden. De gehele eenheid wordt voor ca. 3 weken opgeroepen met het doel het personeel te herscholen, het teamverband in batterijen en afde- ling te vormen en de eenheid op het gewenste peil van geoefendheid te brengen. De indruk bestaat dat de geoefendheid na ca. 3 jaar sterk is gedaald. Kennis en ervaring zijn dan vervaagd en door na- tuurlijk verloop zal een deel van het personeel door nieuw, gedeeltelijk niet herschoold personeel zijn vervangen. Na 6 jaar wordt het personeel af- gelost, waarna opnieuw een vormingsherhalings- oefening wordt gehouden.

Mobilisatie-kaderoefeningen

Periodiek worden de sleutelfunctionarissen van een mob-eenheid voor een periode van 2 tot 5 dagen opgeroepen om zich te bekwamen in hun taak en de operationele opdracht van hun eenheid en voor het eventueel uitvoeren van verkenningen in het kader van de operationele oorlogsvoorbe- reiding.

Functionele opkomst

Hierbij kan worden deelgenomen aan een oefening met als doel betrokkene op individuele basis te vormen voor een bepaalde functie („training on the job”), of aan een cursus met als doel betrok- kene te vormen voor een bepaalde functie/naast- hogere rang.

Mobilisatie-opkomstoefeningen

Deze oefeningen hebben tot doel de inzetbaarheid van de eenheid te testen en het mobilisatiesysteem te proberen.

Bij een beschouwing van bovenstaande oefeningen valt op dat geen aandacht wordt besteed aan het oefenen van deze eenheden in het optreden in groter verband. Het lijkt ons noodzakelijk in de toekomst dit aspect aan het oefenpakket van mob-eenheden toe te voegen. Wij pleiten dan ook voor een systematische deelneming van mob-eenheden, of zg. skeletten daarvan, aan legerkorps- en divisiegeleide divisie- en brigadeoefeningen en wel bij voorkeur in hun eigen, operationeel, verband.

Probleemgebieden

De niet met de praktijk van het opleiden en oefenen geconfronteerde lezer zou, na zich in het voorgaande te hebben verdiept, tot de conclusie kunnen komen dat het er met de opleiding en oefening van veldartillerie-eenheden bij het legerkorps, en dus met de opleiding van de parate veldartillerist, uitstekend voor staat. Zonder nu het absolute tegendeel te willen stellen, hetgeen na de grote inspanning van vooral het vrijwillig dienende personeel en de tot nu toe behaalde resultaten zeker niet rechtvaardig zou zijn, is op zijn minst een waarschuwing zeker op zijn plaats.

Er zijn op dit moment zaken aan de orde die de resultaten van de opleidings- en oefeningsinspanning, nu en in de toekomst, op negatieve wijze beïnvloeden. Wij onderschrijven en onderstrepen nadrukkelijk, hetgeen hieromtrent reeds in het eerder door ons aangehaalde en zeer behartigenswaardige artikel in het januarinumnummer van dit tijdschrift is geponeerd en wat daar in de „samenvatting” ter verbetering van de bestaande situatie is gesuggereerd. Aanvullend menen wij nog enkele probleemgebieden met directe consequenties voor de opleiding en oefening van veldartillerie-eenheden te moeten signaleren.

Artilleriemunitie

De jaarlijkse toewijzing artilleriemunitie voor een afdeling veldartillerie werd tot voor kort als voldoende beschouwd en ervaren. Toen de parate diensttijd van 12 maanden werd teruggebracht tot 10 maanden en daarbij de eisen voor de batterij en de afdeling gehandhaafd bleven, was het logisch te verwachten dat de jaarlijkse toewijzing in de verhouding 12/10 zou worden verhoogd. Het aantal schietoefeningen per batterij, nu in 10 maanden in plaats van daarvoor in 12 maanden, blijft immers gelijk. Nadat deze grotere behoefte aanvankelijk werd onderschreven, is thans tóch

tijdelijk tot een vermindering besloten van maar liefst 25% ten opzichte van de oorspronkelijke jaartoewijzing. Deze aanzienlijke vermindering zal ongetwijfeld een negatieve invloed hebben op de geoefendheid van de afdelingen.

Oefenterreinen

Het oefenen met de veldartillerie op bestaande oefenterreinen was al aan beperkingen onderhevig, doch deze waren aanvaardbaar. Strengere toepassing van regels omtrent het gebruik van deze terreinen, waardoor slechts op bestaande wegen en paden en op vast aangegeven plaatsen in stelling mag worden gekomen, beperken de oefenmogelijkheid nog verder. Het resultaat zal zijn, dat oefeningen een sjabloonachtig karakter zullen gaan krijgen hetgeen wij allerminst wenselijk achten.

Personeel

Behalve voor het reeds veel besproken probleem van de discontinuïteit in de functievervulling wordt bijzondere aandacht gevraagd voor het vuursteunaspect bij de troepenvorming. In dit verband doelen wij op:

— de planning en plaatsing van ervaren krachten in de functie van liaisonofficier bij de manoeuvre-eenheden; wij hebben de indruk dat de vervulling van deze functies tot nu toe veelal wordt gezien als een sluitpost;

— de benoeming van een artillerist als vuursteun-instructeur voor het onderwijs aan het OCI en het OCC.

Inzetbaarheid van het geschut

Het uitvallen van vuurmonden heeft grote consequenties voor de opleiding en oefening van de stuksbediening. In de eerste plaats mist de batterij daardoor een deel van haar vuurkracht, maar bovendien liggen voor deze bedieningen de WTV en de OV geruime tijd stil. Bij een zo krappe opleidingstijd is dit, te meer daar de reparaties veelal zeer langdurig zijn, een bijzonder grote handicap aangezien het niet mogelijk is de verloren gegane WTV en OV voor dit personeel effectief in te halen. Bovendien zijn aanvullende maatregelen vereist om leegloop te voorkomen.

Opleiding en oefening van luchtdoelartillerie-eenheden

Het onder „Opleiding en oefening van veldartil-

lerie-eenheden reeds besprokene ten aanzien van:

- ONDAS-eenheden (de ONDAS-kalender, de schoolperiode, de parate periode, algemeen gedeelte);
- INDAS-eenheden;
- mobilisabele eenheden;

is eveneens van toepassing op de luchtdoelartillerie en zal derhalve hier niet worden behandeld.

De parate periode

Periode I

Twee weken voor beëindiging van de schoolperiode is de batterij voor wat betreft het personeel op sterkte en wordt reeds begonnen met de onderdeelvorming. Het doel van deze periode is de vorming tot op batterijniveau te voltooien, zodat aan het einde ervan kan worden opgetreden in afdelingsverband. Reeds na 8 weken wordt met het oefenen in dit verband begonnen.

Direct aan het begin wordt onder leiding van de afdelingsstaf een schietoefening op luchtdoelen gehouden, die in het verdere verloop nog eens wordt herhaald. Eveneens in het begin wordt gedurende 5 dagen de oefening „ENTRE-NOUS” gehouden, gevolgd door luchtdoelartillerieoefeningen met een gezamenlijke duur van 7 dagen.

Periode II

Het doel van deze periode is de batterij verder te bekwamen in het uitvoeren van alle voorkomende opdrachten. In deze periode wordt de batterijtest afgelegd en in de 8e of 9e dan wel 12e of 13e maand wordt deelgenomen aan de afdelingstest (zie afb. 11). Verder wordt eenmaal op gronddoelen geschoten in het ASK of nabij Bergen (BRD) en tweemaal op luchtdoelen in het LuASK. Behalve de schietoefeningen worden nog diverse andere oefeningen gehouden waarvoor in totaal 20 dagen zijn uitgetrokken.

Periode III

De batterij heeft aan de gestelde eisen voldaan; de laatste 3 weken van de diensttijd worden besteed aan onderhoud van het materieel.

Onderdeelstesten

Tijdens de parate periode worden de gevechtsbatterijen en de vuurmondbatterijen aan een test onderworpen, waarvan het verloop in een vaste order is geregeld. De desbetreffende commandant

en zijn personeel hebben hieraan een duidelijk oefendoel, de hogere commandant een middel tot controle op de geoefendheid van zijn eenheden. Hoewel de testen veel waarde hebben is het te betreuren dat geen schietoefening wordt gehouden. Een juiste meting van de schietresultaten is nl. niet mogelijk, zodat een beoordeling hierna niet kan worden gegeven. De afdelingstest, eveneens zonder schietoefening, wordt gehouden als beide parate vuurmondbatterijen in periode II zijn, een situatie die zich eenmaal per 10 maanden voordoet. C-101 Luagroep is belast met de leiding.

Oefeningen in groter verband

Het is, gelet op de eisen die aan luchtdoelartillerieopstellingen worden gesteld, vrijwel onmogelijk in Nederland te oefenen met eenheden van enige omvang. Dat geldt niet het minst voor de oefenterreinen, waar het houden van realistische oefeningen door de vele beperkende bepalingen niet mogelijk is. Mede om deze redenen is het zeer gewenst dat de afdelingen deelnemen aan FTX'en van brigades, divisies en legerkorps. De andere eenheden die worden geoefend zullen daarvan ogenschijnlijk weinig profijt hebben omdat het optreden en de resultaten niet waarneembaar zijn, maar dit mag geen reden zijn deze stap niet te zetten.

Veel profijt trekt de luchtdoelartillerie uit de oefeningen CLOUDY-CHORUS, luchtmachtoefeningen met een groot vliegtuigaanbod, gehouden boven de in de Bondsrepubliek gelegen laagvlieggebieden.

Ten slotte een enkele opmerking over de batterij lichte luchtdoelartillerie gemechaniseerd, die medio 1979 bij een aantal brigades zal zijn ingedeeld. Het is van het grootste belang, dat deze batterij snel en volledig in de brigade wordt geïntegreerd. Dit kan worden bereikt door opneming in het oefenprogramma, van het moment van instromen af.

Probleemgebieden

Behalve de in dit artikel reeds gesignaleerde problemen zijn er enkele die het waard zijn hier afzonderlijk te worden vermeld.

— De kwaliteit van de richters bepaalt voor een deel het resultaat van de totale inspanning van de afdeling. De munitie, die voor de opleiding van deze categorie is uitgetrokken, wordt gedeeltelijk verspild door het ontbreken van *hit-recorders*.

Deze behoefte vraagt slechts een geringe investering.

— Ten einde de afdelingstest meer inhoud te geven dient een schietoefening te worden opgenomen. Voor het bepalen van de resultaten is eveneens een hit-recorder nodig.

— De richter heeft geen afzonderlijk functiecodenummer en verdwijnt als bedieningsmanschap in het mobilisabele bestand. De kosten en moeite aan de opleiding besteed, gaan mogelijk verloren, hetgeen door het geven van een afzonderlijk functiecodenummer kan worden voorkomen.

— De voertuigen worden bijna alle gebruikt als trekker van een vuurmond, aggregaat, enz. De zware eisen die dientengevolge aan dit materieel worden gesteld, vragen hun tol. De vele reparaties en de soms lange reparatieduur onttrekken veel voertuigen aan de opleiding en betekenen een soms ingrijpende verstoring.

— Luchtdoelartillerie-eenheden worden veelvuldig aangewezen voor steunverlening ten behoeve van oefeningen van andere eenheden. Ook dit legt beperkingen op aan het verloop van de opleidingen bij de afdeling.

Samenvatting

Resumerende kan worden gesteld dat de geïnfundheid van veldartillerie-eenheden gunstig wordt beïnvloed door de mogelijkheid de resultaten van activiteiten in een schiettechnische test concreet te meten; van deze mogelijkheid wordt gepast gebruik gemaakt. Voor luchtdoelartillerie-eenheden bestaat deze mogelijkheid niet, hetgeen als een ernstig gemis wordt gevoeld waarin zo spoedig mogelijk ware te voorzien.

Aan de andere kant moet worden opgemerkt dat het peil van de geïnfundheid thans op de eerste plaats wordt bedreigd door een belangrijke, zij het tijdelijke, munitiebezuiniging, de langdurige reparaties van gemechaniseerd veldgeschut en voertuigen van luchtdoelartillerie-eenheden, en de beperkingen van toepassing op de Nederlandse oefenterreinen. Verder door de beperkte tijd die resteert voor troepenvorming door de vele verplichtingen tot steunverlening en het bezwaar dat de (ONDAS)afdeling slechts gedurende 2 maanden in een periode van 10 maanden met twee van de drie vuurmondbatterijen kan oefenen. Daardoor wordt afbreuk gedaan aan de kwaliteit van de afdelingen veld- en luchtdoelartillerie.

De geïnfundheid van onze belangrijke mobilisabele afdelingen en staven in de tweede helft van de 6-jarencyclus, ware kritisch te bezien, zo mogelijk in samenhang met de dezerzijds onderkende noodzaak deze eenheden in groter verband te oefenen.

Ter wille van de zo noodzakelijke continuïteit bij de samenwerking met de manoeuvre-eenheden ware, meer dan thans het geval is, in de vervulling van de (kapiteins) bataljonsliaisonofficiersfuncties te voorzien.

In de COKL-organisatie behoort naar onze stellige mening een plaats te worden ingeruimd voor een artillerie-instructeur ten behoeve van de opleidingscentra van cavalerie en infanterie, zowel voor veldartillerie- als luchtdoelartillerieaangelegenheden.

Het is te hopen dat voor genoemde problemen en bezwaren spoedig een oplossing wordt gevonden, zodat daling van de geïnfundheid der eenheden kan worden voorkomen.

De Stichting Historische Verzameling Hogere Krijgsschool

G. D. Buurman van Vreeden

majoor der infanterie, secretaris van de stichting

Mede in aanwezigheid van mevrouw H. T. Spoor-Dijkema en enkele nazaten van generaal Van Heutsz — de gebroeders F. en R. van der Weijden — werd tijdens een korte plechtigheid op de Hogere Krijgsschool op 3 januari jl. aandacht geschonken aan de officiële naamgeving van twee leslokalen: het lokaal Generaal Van Heutsz en het lokaal Generaal Spoor.

Als voortzetting van een reeds bestaande traditie was het initiatief tot deze naamgeving genomen door de Stichting Historische Verzameling Hogere Krijgsschool (SHV-HKS) die daarmee, als stichting, voor de eerste maal officieel voor het voetlicht trad (afb. 1). Hoewel de achtergronden van het ontstaan van de SHV-HKS in de kolommen van dit tijdschrift eerder reeds zijn toegelicht (*Mil. Spect.* 143 (1974)(7)326), verdient het aanbeveling — mede met het oog op het 110-jarige bestaan van de Hogere Krijgsschool op 1 mei 1978 — nogmaals aandacht te vragen voor de doelstelling van de stichting en de wijze waarop haar bestuur deze doelstelling tracht te verwezenlijken.

Omdat het wenselijk werd geacht aandacht te besteden aan de meer dan 100-jarige historie waarop de Hogere Krijgsschool kan terugzien en een begin te maken met een historische verzameling waarin de geschiedenis van de Hogere Krijgsschool voor de komende generaties kan worden bewaard en voor de huidige generatie tot leven kan worden gebracht, is drie jaar geleden het initiatief genomen tot de oprichting van een SHV-HKS.

Inmiddels is de notariële oprichtingsakte van de stichting gepasseerd en er is een bestuur benoemd, dat zich voorschijnt onder meer met de volgende taakstelling heeft belast:

- de inventarisatie van alle, in eigendom en in bruikleen zijnde, artikelen, boeken, schilderijen, prenten, enz., die zouden kunnen worden opgenomen in de historische verzameling of tijdelijk daarvan deel zouden kunnen uitmaken;
- het (doen) aankleden van de ruimten op de Hogere Krijgsschool die een representatieve functie hebben, op een zodanige wijze dat status en historie

Afb. 1 Tijdens de korte plechtigheid op 3 januari jl. werden o.a. door de directeur van de HKS, bgen J. J. M. Antonietti, enkele woorden gesproken

Afb. 2 Een hoek van de op de HKS ingerichte traditiekamer

van de Hogere Krijgsschool daarin tot uiting komen.

De stichting heeft tot doel: „het bijeenbrengen en tentoonstellen van voorwerpen en documenten die bij het onderwijs aan de Hogere Krijgsschool, bij de Generale Staf (thans de Landmachtstaf) en in het algemeen in de militaire staven werden of worden gebruikt of die betrekking hebben op de geschiedenis van de Hogere Krijgsschool”.

De stichting tracht dit doel te verwezenlijken door het verkrijgen van daartoe geschikte voorwerpen e.d., hetzij door aankoop, hetzij door deze als schenking, als legaat of in bruikleen te aanvaarden. Voor de reeds aanwezige, nog bescheiden collectie is inmiddels op de Hogere Krijgsschool een traditiekamer ingericht (afb. 2) met onder meer een aantal glazen vitrinekasten.

Alhoewel het bestuur van de stichting met voortvarendheid zijn werkzaamheden heeft aangevangen, moge het duidelijk zijn dat met enthousiasme alleen de doelstelling niet kan worden gerealiseerd.

Zoals bij zoveel wapen- en korpsverzamelingen is de financiële situatie van de SHV-HKS niet rooskleurig; zo ook behoeven de „ten toon te stellen voorwerpen en documenten” een welkome aanvulling.

Ten einde nu in deze situatie verandering te kunnen brengen, wekt het bestuur u op, u als begunstiger van de SHV-HKS te willen opgeven door hetzij een jaarlijkse bijdrage van ten minste vijf gulden te

geven, hetzij door een schenking ineens te doen van vijftig gulden (*gironummer 196 21 40* t.n.v. de Penningmeester Stichting Historische Verzameling Hogere Krijgsschool te Den Haag). De begunstigers verwerven hiermee uiteraard het recht gedurende de tijdstippen waarop de Hogere Krijgsschool is geopend — al dan niet na telefonische afspraak met de beheerder — de traditiekamer te bezoeken.

Voorts roept het bestuur van de stichting al degenen op, die in het bezit zijn van voorwerpen, documenten, e.d., die voor de verzameling van waarde kunnen zijn, deze te schenken of in bruikleen te geven aan de SHV-HKS. Onder meer gaan daarbij de gedachten uit naar:

- gouden en zilveren Generale-Stafemblemen en embleem Generale Staf KNIL;
- uniformen (DT en GT) van de Generale Staf;
- kaarten, oefeningen;
- documenten en boeken, anecdotes, excursieverslagen, menu's, kerst- en nieuwjaarskaarten;
- prenten, foto's en schetsen;
- schrijfgerei en technische hulpmiddelen.

Nadere informatie ter zake kan worden verkregen van de beheerder van de SHV-HKS, de heer J. P. M. Simons, p/a Hogere Krijgsschool, gebouw 106, Frederikkazerne, Den Haag (tel. (070) 73 14 96).

Met betrekking tot het 110-jarig bestaan van de Hogere Krijgsschool moge het bestuur van de stich-

ting nog de aandacht vragen voor het volgende. Door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten is toestemming verleend tot het vervaardigen van een zg. gestuurde dia-serie. Als beperking is daarbij echter gesteld dat opnamen door de Leger Film- en Fotodienst slechts in Den Haag en omgeving mogen worden gemaakt. Omdat tal van activiteiten van de Hogere Krijgsschool (oefeningen, reizen, excursies, e.d.) zich buiten deze geografische begrenzing afspelen, kunnen op dergelijke activiteiten betrekking hebbende dia's alleen worden verkregen met de medewerking van (oud)docenten en (oud)cursisten.

Het bestuur doet daarom gaarne een beroep op al degenen die ooit op de Hogere Krijgsschool geplaatst zijn geweest eventueel gemaakte dia's ter beschikking van de beheerder van de stichting te willen stellen, die voor selectie en reproductie zal zorgdragen, waarna het ter beschikking gestelde fotomateriaal ongeschonden aan de eigenaars zal worden teruggezonden. Indien u mocht besluiten dia's ter beschikking te stellen, gaat het bestuur ervan uit dat ermee wordt ingestemd dat deze dia's voor de bedoelde serie worden gebruikt dan wel kunnen worden gebruikt ter illustratie van artikelen betreffende de Hogere Krijgsschool.

Huldeblijk oud-cadetten 150-jarig bestaan KMA

Helaas is in de opwekking, vervat in de laatste alinea van het editoriaal in het juni-nummer (blz. 254) een fout geslopen. De penningmeester van het Comité Huldeblijk is namelijk niet woonachtig in Voorschoten, doch in Voorhout. Het vermelde giro-nummer is wél juist: 3 57 28 89.

Red.

In de loop van de laatste jaren hebben de onderscheidene publiciteitsmedia meer dan eens en volop gelegenheid gehad zich omstandig bezig te houden met het vraagstuk van de mentaliteit van de hedendaagse jongeren. Grote delen van het Nederlandse volk waren en zijn allesbehalve gerust over de instelling van dat deel van de natie dat voor de vervulling van zijn militaire dienstplicht onder de wapenen is geroepen. Die bezorgdheid is op velerlei manieren tot uitdrukking gebracht. Soms uitte zich een zekere skepsis in de vorm van ingezonden stukken in dag- en weekbladen, soms ook bleek een zelfde gevoel uit radio- en televisieprogramma's waarin men de ouderen aan het woord liet, al dan niet gevolgd door relativerende of ook wel denigrerende commentaren. Als regel manifesteerde zich dan een nauw verholen vrees dat de Nederlandse spes patriae van onze dagen gespeend zou zijn van ware vaderlandsliefde, van bereidheid zich in te zetten voor de landsverdediging, van normbesef waar de nationale waarden op het spel staan, kortom van alle deugden die in het verleden als vanzelfsprekend werden beschouwd. Inderdaad werd een dergelijke bezorgdheid versterkt indien bij de beoordeling terzake criteria werden gehanteerd die voorheen als onaantastbaar golden, en in het bijzonder leek de argwaan te worden gewettigd door de vaak negatieve benadering van volksmensen-in-spe die aan het roer stonden van wat zij als een soldatenvakbond wensten te betitelen en die daarmee een koers stuurden die metterdaad de geijkte waarden op de klippen dreigde te doen lopen.

Wie echter de Nederlandse jongelingschap van de jaren '70 in de militaire dienst van nabij heeft meegemaakt, heeft daarbij tot de overtuiging kunnen komen dat het zo kwalijk nog niet is gesteld; dat er mogelijk reden mag zijn tot incidentele bezorgdheid, maar dat voor pessimisme en defaitisme zeker geen gronden zijn aan te voeren. Dat de dienstplichtige van thans wel degelijk bij machte is te verstaan waartoe hij onder de wapenen vertoeft, en dat de eertijdse hoge waarden ook voor de jongeren nog allesbehalve hebben afgedaan. In nevenstaand artikeltje schetst de schrijver, een hoofd-officier in wiens eenheid het overlegorgaan een prijzenswaardig initiatief ontwikkelde en verwezenlijkte, dat het zo toch óók kan!

Red.

Zó kan het toch ook!

J. J. Blommaart

majoor van de technische dienst

Nadat de de betreurenswaardige ontwikkelingen rond de persoon van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard ertoe hadden geleid dat de krijgsmacht zich beroofd zag van haar hooglijk gewaardeerde Inspecteur-Generaal, zag het ernaar uit dat het militaire apparaat ook het zwijgen ertoe zou moeten doen bij het veertigjarig huwelijksfeest van het staatshoofd en Haar echtgenoot. Uiteraard zat er weinig anders op dan de uitdrukkelijke wens van Hare Majesteit te respecteren en terzijde te staan terwijl het heuglijke feit in de intieme kring van het Koninklijke gezin werd gevierd. Maar het is wel bekend dat zeer velen het veel liever anders zouden hebben gezien, en dat niet iedereen ervoor voelde zich zonder meer bij deze situatie neer te leggen. Het vinden van een passend alternatief was echter een niet eenvoudige opgave, vooral omdat men daarmee gemakkelijk in conflict zou kunnen komen met het uitgesproken verlangen dat er géén ophef zou worden gemaakt.

Het compagniesoverlegorgaan van 131 Legerkorps Herstel Compagnie meende toch een aanvaardbare modus te kunnen vinden om op verantwoorde wijze uiting te geven aan de verbondenheid die het aanwezig wist tussen de leden van de krijgsmacht ter ene, en de Landsvrouw en Haar Gemaal ter andere zijde. De vraag, of dit overlegorgaan zich zou mogen aanmatigen een eventueel huldeblijk daarom ook aan te bieden namens de gehele krijgsmacht, of misschien iets bescheidener namens het eigen krijgsmachtdeel, kon uiteraard in de korte tijd die voor de voorbereidingen ter beschikking stond niet afdoende worden beantwoord. De mogelijkheid tot het raadplegen van andere eenheden, staven en instellingen ontbrak begrijpelijkerwijs. Na ampel overleg werd daarom besloten zo nodig in een later stadium een verantwoording in de een of andere vorm af te leggen voor het forum dat voor een dergelijke apologie het geschiktst mag worden geacht (het zal de lezers niet verbazen dat de Militaire Spectator die kwalificatie ten volle verdient). Daarover later meer.

Aanvankelijk lag het in het voornemen deze ver-

antwoording te gieten in de vorm van een advertentie, maar omdat nu eenmaal moet worden betwijfeld of alle lezers van dit blad ook kennis nemen van alles wat de advertentiepagina's te bieden hebben, werd in overleg met de redactie besloten tot de thans gevonden vorm: die van het korte artikel waarin kan worden uiteengezet hoe besluitvorming en concretisering in hun werk zijn gegaan.

Grondgedachte

In de boezem van het compagniesoverlegorgaan werd de idee geboren. Het zou misschien kunnen leiden tot misverstand indien zou worden gesteld dat er een bepaald lid was dat als de feitelijke initiatiefnemer moet worden aangemerkt: daarom, en vooral om te beklemtonen dat een goed functionerend overlegorgaan moet worden gezien als een eenheid, wordt hier de voorkeur gegeven aan de onpersoonlijke formulering die het vaderschap in het midden laat. Qua samenstelling was het overlegorgaan niet anders dan overeenkomstige lichamen in gelijksoortige onderdelen: vijf dienstplichtige soldaten, een technisch specialist, de compagnies sergeant-majoor als secretaris en de compagniescommandant als voorzitter.

Het ging er vooral om, iets te doen; iets, dat de schijn zou kunnen wegnemen als zou de krijgsmacht er vrede mee hebben buiten spel te staan waar het Koningshuis reden had tot vreugde. De vorm nu te bepalen van dat „iets” vergde meer

specialistische bekwaamheid dan in het overlegorgaan aanwezig was. De oplossing lag niet direct voor de hand, maar was niettemin een goede vondst: dat Hare Majesteit als een van Haar titels die van *Gravin van Culemborg* draagt, was mede aanleiding in die stad te zoeken naar artistieke liederen die aan de totstandkoming van de cadeaus voor Koningin en Prins hun medewerking zouden kunnen en willen verlenen, en die een begeleidende schriftuur zouden kunnen opstellen. Dat zoeken werd met succes bekroond: het resulteerde in een gouden broche voor Hare Majesteit, ontworpen en uitgevoerd door de goudsmid Van den Hof, met als dominerend motief op zwarte ondergrond de ineengestringelde letters J en B; voor de Prins — hoe zou het anders kunnen — een assortiment met de hand gemaakte sigaren in een speciaal door v. d. Donk vervaardigde kist, beide geschenken vergezeld van een door Hermans gecalligrafeerd gedicht van de schrijfster H. Wolfenbuttel-van Rooijen. Het gedicht, dat tot doel had vooral de verbondenheid van de krijgsmacht — in het bijzonder de landstrijdkrachten — met het Vorstenhuis tot uitdrukking te brengen, volgt hieronder volledig, hoewel het, zoals bekend, niet gebruikelijk is dat de Militaire Spectator poëzie in zijn kolommen opneemt, zij het, dat een enkele maal in artikelen over traditie, militaire gebruiken, en dergelijke, ook enig rijmwerk mag worden afgedrukt. (Voor de redactionele toestemming voor onderstaande weergave zijn de initiatiefnemers dan ook bijzonder erkentelijk.)

*Hoe kiest een koningskind
Haar metgezel op aarde?
God die de harten bindt
Vond haar een prins vol waarde.
En zo kwam dit merkwaardig paar
Onder zijn zegen bij elkaar.*

*Met oordeel, klaar van zin,
Zo was de bruid bereid,
Haar prins droeg het juweel
Van zijn spontaniteit.
Zo stonden zij daar hand in hand,
Een storm van vreugd woei over
't land.*

*De jaren werden rijk
Gekleurd met vreugd en zorgen.
Vier kinderen gaf God hen,
Vier panden, liefdesborgen.
En zelfs de spanning van een strijd
Werd aan hun liefde toegewijd.*

*'t Is veertig jaar gelee,
Maar het is nooit vergeten.
De vlaggen wapperen weer
Als blij van „steeds nog weten”.
Een gloed van liefde kleurt dit land
Als met een avondzonnebrand.*

*Als goud en lila mengen zich
De duizenden gebeden.
God geve de geliefde twee
De zegen van zijn vrede.
Die kleurige gloed is zo de tolk
Der liefde van haar hele volk.*

*En in dit volk blijft steeds paraat
Het vaak gesmade leger,
Dat niettemin zijn vaandel zwaait,
Jong, fier van hart, integer.
Nu biedt het hier zijn hulde en
trouw
Aan deze Prins en aan zijn Vrouw.*

Zoals eerder reeds opgemerkt, is het de bedoeling met deze publikatie een zekere verantwoording af te leggen ten overstaan van de andere leden van het krijgsmachtdeel waartoe ook het overlegorgaan behoort. Zijn leden hadden hun namen geplaatst onder het hiervoor weergegeven gedicht waarmee

zij de beide geschenken hebben aangeboden. Misschien dat enig lid van de Koninklijke landmacht het oneens is met deze geste dan wel met de vorm waarin die was gestoken. In dat geval biedt schrijver dezès als voorzitter van het compagniesoverlegorgaan namens dat lichaam de oprechte veront-

schuldgingen van alle betrokkenen aan. Voor de goede orde zij daarnaast vermeld dat Hare Majesteit bijzonder ingenomen bleek met de Haar toegedragen aanhankelijkheid uit militaire kring, een gevoel dat ook geheel werd gedeeld door Zijne Koninklijke Hoogheid: tijdens de ontvangst ten paleize, waartoe Zij enkele weken later het overlegorgaan en de kunstenaars hadden uitgenodigd, betoonden beiden zich zeer getroffen.

Het was echter niet alleen om verantwoording af te leggen dat dit artikel werd geschreven. Een bijna

even belangrijke reden was dat uit het vruchtbare samenspel binnen het overlegorgaan van het onderdeel in kwestie mag worden geconcludeerd dat er geen werkelijke beletsels zijn om de verschillende groepen personeel in de krijgsmacht te bundelen, mits het gaat om een doel dat boven elk polarisatiestreven uitgaat. Het mag dan waar zijn dat zich vaak ontwikkelingen voordoen die aanleiding kunnen zijn tot het wederzijds en wederkerig opzetten van stekels en nekharen, het vorenstaande verslag moge hebben aangetoond dat het wel gelijk zó ook kan.

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de secretaris-penningmeester van de Koninklijke Vereniging (Nassaulaan 6, Zoetermeer) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Poolse problematiek

H. Toorenvliet

publicist

Een Europa zonder het kleurrijke Polen zou incompleet zijn. De zo belangrijke strategische ligging van het land was en is nog voor de Polen de grootste handicap. Nu maakt Polen deel uit van het Warschau-Pact en wel als een van de sterkste partners van de Sovjet-Unie.

Na de nederlaag van de Centralen in 1918 werd Polen opnieuw onafhankelijk. Geheel in overeenstemming met hun zo fascinerende historie drukten de Polen daarna opnieuw een stempel van uitzonderlijke betekenis op die van ons gehele werelddeel. Vooral in de periode die zich tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog afspeelde, werd een en ander overduidelijk aangetoond.

Het Poolse Legioen

In de Eerste Wereldoorlog waren zowel bij het Russische leger als bij de Duitse en Oostenrijkse legers Polen als dienstplichtigen ingelijfd. De Duitsers en de Russen gingen niet over tot het vormen van specifieke Poolse eenheden. De Russen maakten echter wel massaal van de Polen gebruik, hetgeen niet verwonderlijk was omdat het grootste gebied van het onderdrukte land voor het uitbreken van de oorlog door de Russen werd bestuurd. Volgens een Russische opgave uit het einde van 1916 diende in de Russische legers bijna een half miljoen Polen, waarvan 20.000 als officier.

Aangezien de Polen onder Oostenrijks bewind de beste behandeling mochten ondervinden en tot in de hoogste functies van het landsbestuur konden doordringen, was het logisch dat de Oostenrijkers in de militaire sector eveneens zeer ver gingen. Al in 1914 werd het Poolse Legioen opgericht, met generaal Joseph Pilsodski als opperbevelhebber. Deze legioensoldaten hadden een actief aandeel in de verovering van hun eigen vaderland. Nadat in 1915 geheel Russisch Polen in handen van de Centralen was gevallen, dachten deze laatsten juist te handelen door — althans op papier — opnieuw een Pools koninkrijk in het leven te roepen. Dat vond plaats op 5 november 1916, in ja-

nuari 1917 gevolgd door het instellen van een voorlopige staatsraad van 25 leden, waarvan Pilsodski een der voornaamsten was. Aangezien Pilsodski echter de bedoelingen van de Centralen geheel doorzag, nam hij spoedig daarna ontslag als opperbevelhebber van het legioen én als lid van de staatsraad. De Duitsers, die zijn grote leiderscapaciteiten onderkenden, achtten hem als vrij man veel te gevaarlijk: in juli 1917 werd hij gearresteerd en in de vesting Maagdenburg opgesloten.

Ten gevolge van de Duitse revolutie kwam Pilsodski vrij en hij spoedde zich naar Warschau. Daar was op 3 november 1918 inmiddels de Poolse Republiek uitgeroepen en nauwelijks een week later nam Pilsodski met stevige hand de teugels over. Hij trachtte rust en orde te herstellen en wist door handig laveren en onderhandelen de met veel improvisatietalent opgerichte eerste Poolse eenheden royaal van Duitse artillerie en handwapens te voorzien. Het spoedig tot stand komen van een Poolse strijdmacht was bittere noodzaak, aangezien de nieuwe staat van vele kanten zou worden bedreigd. Een grote oorlog met de Sovjets lag in het verschiet en een „kleine” oorlog met de Duitsers zou zich voortslepen tot het einde van 1921. Maar vooral dank zij de energie van Pilsodski, die zich nu maarschalk mocht noemen, verliep de opbouw van de landstrijdkrachten boven ieders verwachting; zelfs werd gewerkt aan de oprichting van een — uiteraard bescheiden — luchtmacht.

Het Poolse Legioen had nooit over eigen vliegtuigen kunnen beschikken. De oprichting van het eerste zelfstandig opererende Poolse escadrille had evenwel in oktober 1918 elders plaatsgevonden, namelijk in het Russische Koeban-gebied; na verre van gemakkelijke vluchten wist deze groepering Polen te bereiken. De volgende aanwinsten bestonden hoofdzakelijk uit vroegere Duitse gevechtstoeu-ellen, die in de eerste maanden van 1920 aan de geallieerden moesten worden uitgeleverd. Op aandringen van de Fransen kregen de Polen voorrang om uit die voorraad te putten. Een halfjaar later zouden de Polen daardoor in staat zijn in hun strijd

tegen de Sovjets een luchtmacht in te zetten van bijna 200 toestellen, ook al waren deze van velerlei en zeer uiteenlopende types. Gemakkelijk had men toen meer toestellen kunnen verkrijgen, maar vanzelfsprekend had de jonge Poolse luchtmacht nog een groot tekort aan vliegers, waarnemers en grondpersoneel.

De Pools-Russische oorlog

In zijn tijd had von Clausewitz de Fransen en Polen al als natuurlijke bondgenoten gezien. Zijn uitspraak werd ook tijdens dit conflict bewaarheid, want de Fransen hebben zich in deze strijd intens voor de Polen ingezet. Kort na het oprichtingsstadium van de Poolse strijdkrachten kwam, onder leiding van de kundige Franse generaals Weygand en Henrys, een zeer uitgebreide militaire missie in Warschau aan. Op hun aandringen begonnen de Polen in oostelijke richting te penetreren, waar zij eind 1919 onder meer de steden Wilna en Minsk wisten te bezetten. Daarna, in de eerste maanden van 1920, onderhandelden zij over vrede met de Sovjets in Borysov. Deze besprekingen vloten helemaal niet en werden door de Polen afgebroken. Het was een bijzonder slecht gekozen moment, want Denikins Witte Leger was toen al verslagen. Toch slaagden de Polen, onder commando van generaal Rydz-Śmigły op 7 mei 1920 in hun opzet Kiev te nemen. Inmiddels echter hadden de Sovjetlegers onder generaal Toechatsjevsky de handen vrij gekregen en nu werden op hun beurt de Polen teruggedreven met een dergelijk gemak, dat de terugtocht pas eind juli voor de poorten van Warschau ten einde kwam. De toestand was voor de Polen uiterst precair en Pilsodski stelde in allerijl een nieuwe regering op brede basis samen, waarin onder andere de boerenleider Witos en de arbeidersleider Daszynski zitting hadden. Toen wendde vrouwe Fortuna zich echter weer naar de Polen. Door de befaamde Russische communicatiefout, veroorzaakt door toedoen van Josef Stalin, mislukten de pogingen van Toechatsjevsky de Sovjetlegers voor Warschau te concentreren.

Intussen hadden de Fransen intensief meegewerkt aan de reorganisatie van de Poolse strijdkrachten. Deze kwam in verband met de tijdnood inderdaad met de Franse slag, en deze keer eens een goede, tot stand. Op 15 augustus 1920 werd het Poolse tegenoffensief overrompelend ingezet. Al de volgende dag konden de Polen op enkele punten meer dan 60 km doorstoten. De terugtocht van de Sovjets geschiedde ongeordend en onttaarde soms in

Maarschalk Joseph Pilsodski (1867-1935)

een vlucht, onder achterlating van aanzienlijke voorraden wapens en munitie.

De leiding en organisatie van Pilsodski waren zonder meer eminent geweest; hij had koelbloedig zijn laatste kaarten geschud om zijn beperkte troepen op het juiste moment te kunnen uitspelen. Het resultaat was de eerste belangrijke nederlaag van het Rode Leger.

Vanzelfsprekend kon Pilsodski niet alles alleen doen; voor de juiste uitvoering van zijn plannen hadden de generaals — onder anderen Sikorski, Sosnkowski en Zielinski — borg gestaan. Het „wonder aan de Weichsel”, zoals het verbluffende Poolse succes in de geschiedenis bekend staat, werd voor de Polen gehonoreerd met de voor hen uitermate gunstige vredesregeling van Riga, die op 18 maart 1921 werd ondertekend. De nieuwe oostelijke grens was voor de Polen zo attractief dat zelfs de stoutmoedigste dagdromen van Versailles — waar de geallieerden hadden ingestemd met een veel westelijker gelegen grens, de zg. Curzonlinie — daardoor in het vergeetboek raakten. Maar daarvoor zouden de Sovjets wél een verlate rekening zenden; deze werd aangeboden in de nazomer van 1939 . . .

De „kleine” oorlog

Dit conflict ontstond al betrekkelijk kort na de wapenstilstand van 1918, kabbelde voort in de jaren 1919 en '20 en beleefde in 1921 zijn climax. Gevechten op grote schaal vonden nooit plaats, omdat het conflict enigszins in de lokale sfeer lag. Uiteraard bemoeide de toen nog zo prille Volkenbond zich ermee en er waren geallieerde militaire controlecommissies ter plaatse. In het begin trachten de Polen munt te slaan uit de voor hen bijzonder gunstige situatie die was ontstaan uit de nederlaag van het toen zo gehate Duitsland. De voor-

naamste doelstelling van de Polen was een zo groot mogelijk gedeelte van het belangrijke Silezië definitief in te palmen en daarbij wilden zij het onderste uit de kan.

In hun oorlog tegen de Sovjets leverden de Polen militair voortreffelijke prestaties maar tegen de Duitsers bleven eclatante successen uit; die traden nagenoeg alleen op met vrijkorpsen, waarvan de leden uiterst fanatiek waren. Daarbij dient niet te worden vergeten dat de Polen ook na de vrede van Riga hun hoofdmacht in het oosten moesten laten met het oog op voortdurende infiltraties van de Sovjets.

De Franse leden van de verschillende commissies traden bepaald pro-Pools op; de Britten namen een flegmatieke houding aan en trachtten zoveel mogelijk te bemiddelen. Tegen het einde van 1921 kwam ook aan deze strijd een einde. Als het definitieve slot is het decreet van het Duitse ministerie van binnenlandse zaken te beschouwen, waarbij door de wet van 21 november 1921 alle „Selbstschützen” werden ontbonden. Begin december werd dit decreet uitgebreid tot de „Arbeitsgemeinschaften” in Silezië. De Duits-Poolse grens was nu afgebakend en werd — zij het met tegenzin — door beide partijen geaccepteerd. De Polen kregen minder dan de Fransen wilden toestaan maar verkregen meer dan de Britten hadden willen geven.

De machtsfactor Polen

Na alle conflicten te hebben overleefd, bestond er geen verschil van mening meer over de duidelijk bewezen levensvatbaarheid van de nieuwe staat. De Polen zelf begrepen, dat zij in de eerste plaats hun naakte bestaan dankten aan hun uitnemende strijdkrachten. Deze hadden evenwel het geluk gehad, dat zij van het begin van hun bestaan af over ruim voldoende officieren beschikten. Daarvoor hadden — onbewust en ongewild — de opleidingsinstituten in Rusland en in de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie gezorgd.

Polen was nu een machtsfactor geworden en werd door vriend en vijand met grote interesse en/of argusogen bekeken. Hoe belangrijk Polen toentertijd was, wordt volkomen duidelijk bij het lezen van de meningen van maarschalk Foch en generaal von Seeckt. De laatste uitte in een geheim memorandum aan de Duitse rijkspresident Ebert zijn mening onomwonden; de Reichswehropperbevelhebber stelde daarin simpelweg dat het voor het voortbestaan van het Duitse rijk noodzakelijk was het vrije Polen van de kaart te vegen. Fel contras-

terend stond de mening van Foch daartegenover. In datzelfde jaar 1923 was hij voorstander van een onverwijlde preventieve oorlog tegen Duitsland in het belang van het voortbestaan van Polen én van Frankrijk. Maar Ebert nam von Seeckts memo als kennisgeving aan, en zoals bekend zijn Fochs plannen niet gerealiseerd.

De Polen kregen nu de tijd om hun landstrijdkrachten geheel in overeenstemming met de gemaakte planning uit te breiden. Tevens schonken zij aandacht aan de opbouw van een kleine oorlogsvloot en aan de reorganisatie van hun luchtmachtstrijdkrachten.

Een opleidingsschool voor officieren-vlieger en -waarnemer werd opgericht in Deblin en een voor luchtmachtonderofficieren in Bydgosz. De toestellen voor de luchtmacht werden in de jaren '20 voornamelijk door de bevriende Fransen geleverd. Volgens officiële cijfers bezaten in 1926 de Polen een sterkere luchtmacht dan de Sovjets.

In tegenstelling tot het gemak waarmee men de strijdkrachten organiseerde, veroorzaakte het instellen van een doelmatig burgerlijk bestuur de Polen steeds legio moeilijkheden. Al in het begin van 1919 had Piłsodski het algemeen kiesrecht ingevoerd. Spoedig daarna kregen de Polen de gelegenheid de leden voor hun parlement te kiezen. Deze volksvertegenwoordiging, *Sejm* geheten, sprak zich duidelijk uit voor een democratisch bestel; inderdaad werd in 1923 de Poolse democratische constitutie afgekondigd. De minister van financiën Grabski wist in 1924 — geadviseerd door Amerikaanse deskundigen — het gehele geldwezen te reorganiseren. De wetgevende taak van de volksvertegenwoordiging onttaarde echter spoedig in vruchteloze en eindeloze debatten, die het spookbeeld van de vroeger zo gesmade „Poolse landdag” weer in de herinnering terugriepen. Alras gingen stemmen op uit alle lagen van de bevolking om weer een beroep te doen op Piłsodski, die zich uit het politieke leven had teruggetrokken. Begin mei 1926 stelde de maarschalk zich weer ter beschikking; hij nam met vaste hand het roer over en tot aan zijn dood zou hij deel blijven uitmaken van de regering, in de sleutelpositie van minister van oorlog. Van het moment van zijn machtsovername af zou de Poolse politiek die van Piłsodski zijn. In 1926 werd tevens een nieuwe president gekozen. De keuze van de waardige professor Ignacy Mościcki was een uitzonderlijk goede.

Gesterkt door de verkiezingsuitslagen van 1928 en 1930 kon de nieuwe Poolse regering haar politiek van opbouw en consolidatie, tevens geschraagd door een oprechte vredeswil, verder voortzetten.

De economie herstelde zich geheel en vertoonde een opgaande lijn die een zeker optimisme rechtvaardigde. Als verbluffend staaltje van de Poolse energie mag Gdynia worden genoemd. Dit dorp, bewoond door slechts enkele honderden vissers, groeide in een tiental jaren uit tot een ultramoderne havenstad van 30.000 inwoners. De jonge staat presenteerde zich goed: zijn aantrekkelijke hoofdstad Warschau had ontegenzeggelijk internationale allure.

De internationale betrekkingen en verdragen

Het Frans-Poolse bondgenootschap werd op 19 februari 1919 gesloten. Het werd op 13 september 1922 nog eens uitgebreid tot een militaire samenwerking, waarbij elke eventuele mogelijkheid onder de loep was genomen. Inmiddels was eveneens een militaire alliantie tussen Polen en Roemenië tot stand gekomen. De belangen van deze landen liepen volledig parallel, zij hadden een gemeenschappelijke grens én beide grensden aan de Sovjet-Unie. Door het verbond met Roemenië was Polen indirect verbonden met de Kleine Entente. Leden daarvan waren, behalve Roemenië, Joegoslavië en Tsjecho-Slowakije. Dit eveneens pro-Franse verbond was in de eerste plaats gesloten om een eventuele Hongaarse agressie te voorkomen.

Hoewel de betrekkingen tussen Polen en de Sovjet-Unie na de door deze landen gevoerde oorlog verre van ideaal waren en Pilsodski's instelling sterk anti-Russisch was, aarzelden de Polen toch niet zich bij het Oosteuropese Pact aan te sluiten. Van dit pact, een verlengstuk van het Kellog-Pact, was de volkscommissaris voor buitenlandse zaken van de Sovjet-Unie Litwinof de grote promotor. Het werd ondertekend op 9 februari 1929. Enkele jaren eerder, in april 1922, waren de Polen zeer verontwaardigd door het tot stand komen van het verdrag van Rapallo en zij hadden daarna de toenadering tussen Duitsland en de Sovjet-Unie met argwaan bekeken. De intelligente Polen waren de eersten, die de mogelijkheden voor een militaire samenwerking van hun twee erfvijanden duidelijk onderkenden en begrepen tevens dat het eventuele samengaan tegen hen zou zijn gericht. Het lag dan ook geheel in de lijn van de verwachtingen, dat zij als eersten wisten dat die gevreesde samenwerking inderdaad tot stand was gekomen en wel op zeer uitgebreide schaal. Dat zij over een uitstekende inlichtingendient beschikten — waarvan de voelhorens dikwijls zeer ver reikten — had tot het verkrijgen van die wetenschap veel bijgedragen.

In 1930 waren de Polen met hun naspeuringen zo

ver gevorderd, dat zij over deze zaak aan de Fransen een compleet rapport konden overhandigen. Daarin werd vermeld over welke faciliteiten in de Sovjet-Unie de Reichswehr kon beschikken. Verder was opgenomen waar een en ander zich afspeelde en met welk materiaal werd geoefend. Zelfs werden lijsten overgelegd met de namen van de Duitse militairen die voor korte of lange tijd hun tenten in de Sovjet-Unie hadden opgeslagen.

De Fransen, die door eigen inlichtingen enigszins op de hoogte waren, reageerden apathisch. Ook toen de Polen met een tweede — en nu veel gedetailleerder — rapport kwamen, konden de Fransen het niet opbrengen er iets aan te doen. Hitler was nog lang niet aan de macht, maar eigenlijk was de basis voor de Franse nederlaag in mei/juni 1940 toen al gelegd.

Tijdens een diner dat eind 1933 te Stettin aan enkele prominente Zweedse zakenlieden was aangeboden, liet men zich van Duitse zijde ontvallen, dat de geheime Duits-Russische militaire samenwerking definitief ten einde was. Dat was de Polen al bekend, maar als bevestiging van de eigen inlichtingen was het niet onwelkom. In die situatie durfden de Polen, zij het met schroom, toch een niet-aanvalsverdrag voor de periode van tien jaar op 26 januari 1934 met de Duitse „erfviand" te sluiten. Aangezien de Polen al in 1932 een soortgelijk pact met de Sovjets hadden ondertekend, voelden zij zich nu enigszins aan twee kanten gedeckt.

In feite beseften zij soms wél, maar stellig niet altijd, dat hun overlevingskansen eigenlijk alleen aanwezig waren in de beperkte ruimte tussen hamer en aambeeld. Het nam echter niet weg dat zij de partij met veel allure tot het bittere einde uitspeelden.

Februari 1934 — september 1939

Deze periode van vijf en een half jaar was voor bijna elke Europeaan moeilijk, maar voor de Polen in het bijzonder. Dat nam niet weg dat de betrekkingen met de Franse en Roemeense bondgenoten uitstekend bleven, terwijl de Pools-Russische diplomatieke contacten hoffelijk konden worden genoemd. Het Frans-Russische verdrag tot wederzijdse bijstand van 2 mei 1935, waarvan de bepalingen voornamelijk door Stalin en Laval waren opgesteld, ondervond derhalve in de Poolse pers een neutraal en zakelijk onthaal.

Inderdaad waren de Poolse betrekkingen tot Duitsland de gevoeligste. Toegegeven moet worden, dat na het sluiten van het verdrag van januari 1934

de Duitsers alles in het werk stelden — en altijd met zoet gefluit — om stap voor stap de Polen aan hun zijde te krijgen.

Maarschalk Pilsodski overleed op 12 mei 1935; hij werd opgevolgd door de vroegere veroveraar van Kiev, generaal Eduard Rydz-Śmigły, die zich daarna ook maarschalk van Polen mocht noemen. De begrafenis van Pilsodski accentueerde nog eens de belangrijkheid van Polen. Ook uit het buitenland was de belangstelling zeer groot; Frankrijk vaardigde maarschalk Pétain af en Duitsland zond niemand minder dan maarschalk Göring.

In de jaren 1935 tot en met eind 1938 vonden tussen Duitsers en Polen vele gesprekken plaats, alle van vriendschappelijke aard. Göring bezocht Polen vele malen, waar hij niet alleen met de minister van buitenlandse zaken kolonel Beck van gedachten wisselde, maar ook op jacht ging. Ook de Poolse gezant (later ambassadeur) in Berlijn Joseph Lipski, en de onder-staatssecretaris van buitenlandse zaken graaf Szembeck hadden goede contacten met de Duitse machthebbers. Hitler en Lipski spraken ook enkele malen onder vier ogen en Szembeck mocht zelfs op een receptie in Berlijn vernemen, dat als politiek ideaal de Duitsers een Duits-Frans-Pools verbond voor ogen stond. Mochten deze woorden overdreven aandoen, zij waren het niet want zelfs Hitler had in het openbaar verklaard dat een aaneengesloten blok van honderd miljoen Duitsers en Polen zonder tegenstand in Oost-Europa de lakens zou kunnen uitdelen.

Ook het routinebezoek aan Warschau van de chef van de Franse generale staf, generaal Gamelin, was van invloed op de Duits-Poolse betrekkingen. Dat vloeide hieruit voort dat Gamelin zijn Poolse collega's had aangeraden in geval van een eventuele Duitse aanval de verdediging daartegen te voeren in dezelfde lijn waarin de Russen dat in 1914 hadden gedaan. Dit, in het midden van juli 1936 gegeven, advies getuigde nauwelijks van een moderne strategische visie, en het zette de Polen aan het denken over de feitelijke waarde van een mogelijke Franse militaire hulpverlening. De conclusie leidde hen tot een behoedzaam beleid. Enerzijds hielden zij zich stipt aan alle afspraken, anderzijds streefden zij ernaar de Duitsers te doen denken dat Polen zich in grote trekken voegde naar de lijnen die door Duitsland werden uitgestippeld. Voorts trachtten zij, met de nodige omzichtigheid, zich het air van grote mogendheid aan te meten. Evenals Duitsland maakte nu ook Polen aanspraak op koloniën, en na de Sudetencrisis deed het mee aan het verdelen van Tsjecho-Slowa-

kije. In de laatste dagen van september 1938, onmiddellijk na het akkoord van München, eiste het een deel op van Teschen dat in de periode van de strijd om de Poolse grenzen omstreeks 1920 door de Tsjechen was geannexeerd. Hoewel deze gebiedsafstand door de in het nauw gedreven Tsjechen zonder veel ophef werd ingewilligd, verspeelde Polen toch heel wat goodwill door het meepikken van dit territoriale graantje van Hitlers tafel. Daarmee speelde het Duitsland, dat slechts gebaat kon zijn bij een geïsoleerde positie van het volgende slachtoffer, in de kaart. Op 27 januari 1939 bracht de Duitse minister van buitenlandse zaken von Ribbentrop een laatste vriendschappelijk bezoek aan Warschau. Tijdens de toen gevoerde besprekingen werd alleen nog over Duitse wensen gesproken . . .

Duitsland werpt het masker af

Zeer kort na het uiteenvallen van de rompstaat Tsjecho-Slowakije in maart 1939 ontstond een geheel andere situatie. Op 21 maart werd Lipski dringend uitgenodigd voor een bezoek aan von Ribbentrop. Tijdens het onderhoud, dat nog zeer hoffelijk werd gevoerd, werden voor het eerst de Duitse eisen ten aanzien van Polen op tafel gelegd. De toen nog vrij bescheiden eisen bestonden uit: de terugkeer van de Vrije Stad Danzig in het Duitse rijk en de verkrijging van een eigen verkeersweg naar Oost-Pruisen door de Poolse Corridor.

Zowel de Vrije Stad Danzig als de daarheen voerende Poolse Corridor behoorden nog tot de erfenissen uit de Eerste Wereldoorlog: in zijn befaamde *Veertien punten* had de Amerikaanse president Wilson in januari 1918 als dertiende punt de eis opgenomen dat een onafhankelijk Polen ook zou moeten beschikken over een vrije toegang tot de zee. De aan Duitsland ontnomen havenplaats Danzig was daarom onder Volkenbondtoezicht geplaatst en Polen genoot daar bijzondere rechten: het had een garnizoen gelegd op de landtong die de haven beheerste — de Westerplatte — en kon desnoods de stad geheel afsluiten dank zij goed ingerichte, moderne fortificaties. Bovendien was er een Poolse commissaris-generaal in de Vrije Stad aanwezig, hoewel diens bevoegdheden niet onbeperkt waren. De bevolking van Danzig was echter nog steeds Duits; het stadsbestuur werd spoedig nationaal-socialistisch, en het verlangen „Heim ins Reich” te keren was sterk. Daarin lag dan ook de kiem van een heftige botsing met Polen, waar Danzig en de Corridor golden als symbool

Warschau, 27 januari 1939: van links naar rechts: Maarschalk Rydz-Smigly, von Ribbentrop, von Moltke en kolonel Beck

van de nationale soevereiniteit van de jonge republiek. Het was daarom nauwelijks de vraag of Duitsland al dan niet zou vasthouden aan een ontzuining door het Poolse garnizoen, Polen wenste geen enkel recht dat het had verworven nu zonder meer prijs te geven. Een doorbreking van de Corridor — een grillige strook met een breedte van 40 tot 150 km, waarin de bevolking voor meer dan 70% Pools was en waar slechts 15% Duits stemde — was volkomen onaanvaardbaar. De Polen toonden zich van het begin af halsstarrig. Dat Litouwen in het laatst van maart binnen twee dagen voor de Duitse eisen was gezwicht maakte geen enkele indruk op de Polen. Toen kort na de overgave van Memel een indrukwekkend smaldeel van de Kriegsmarine in triomfantelijk vlagvertoon langs de Poolse kust voer, wakkerde dat de Poolse tegenstand alleen maar aan. En toen minister Beck met veel nadruk verklaarde dat de Polen niet bereid waren ook maar iets van hun grondgebied af te staan, kon hij dat doen in de zekerheid dat elke Pool achter hem stond. De Polen, die in eigen kracht geloofden, bleven onbuigzaam en waren tot geen enkel compromis bereid. Men dacht niet meer aan de Engelse zwakte, de Franse apathie en het feit dat de Duitse prominente militairen die tegen een oorlog waren gekant al uit de dienst waren ontslagen of op een zijspoor gezet.

Inmiddels escaleerde de internationale toestand in ongunstige zin. Op 24 maart hadden de Engelsen een garantieverklaring voor Polen afgegeven, waarop Duitsland op 28 april antwoordde met het opzeggen van het Duits-Poolse niet-aanvalsverdrag. De Duitsers eisten de komst van onderhandelaars, maar in Berlijn bleven de contacten beperkt tot die

met ambassadeur Lipski en in Warschau tot die met de Duitse ambassadeur von Moltke.

Dat de categorische weigering van Polen, onder welke omstandigheden dan ook, Sovjettroepen op Pools gebied toe te laten, een van de oorzaken was van het mislukken van de Brits-Franse militaire onderhandelingen in Moskou, dient in dit verband zeker te worden vermeld.

Het Duits-Russische verdrag van Moskou van 23 augustus werd twee dagen later gevolgd door het sluiten van het Engels-Poolse bondgenootschap. Op 29 augustus stelde Duitsland aan Polen een ultimatum; de dag daarop werd door de Poolse regering de algemene mobilisatie afgekondigd. Door grote druk van Londen en Parijs op Warschau was deze maatregel veel te lang opgehouden. Het resultaat was, dat de Polen hun strijdkrachten niet op volledige oorlogssterkte konden inzetten. Op 1 september 1939 om 04.45 uur werd door de Duitsers uit zee het vuur geopend op de Poolse fortificaties van de Westerplatte. De bezetting daarvan, onder bevel van luitenant-kolonel Sucharski, beantwoordde het vuur onmiddellijk: de Tweede Wereldoorlog was begonnen.

De Poolse oorlogsvoorbereidingen

Daarvoor terug naar 1930, want de Polen waren toen in vergelijking tot anderen op topsterkte. Opbouw en uitbreiding waren ten einde, het beoogde doel was bereikt en dat gold voor zowel de landals de luchtstrijdkrachten. Typerend voor deze fase blijft, dat altijd een zekere stilstand kan intreden en deze hoeft niet eens uit zelfoverschatting en/of verwaarlozing te zijn ontstaan. Het duidelijkste voorbeeld gaf de luchtmacht te zien. Spraken de

Maarschalk Rydz-Smigly inspecteert de Poolse cavalerie

cijfers in 1926 voor Polen een zeer gunstige taal, precies tien jaar later was het beeld volkomen gewijzigd, want in 1936 beschikten de Sovjets over 5000 gevechtsvliegtuigen, die weliswaar voor een groot gedeelte verouderd waren maar in ieder geval de Poolse sterkte volkomen overtroffen. De Duitsers, die in 1926 nog niet veel verder waren gekomen dan het ontwerpen van een aantal vliegtuigmodellen, en die in het gunstigste geval een enkel prototype hadden ontwikkeld, waren in 1936 met hun gloednieuwe Luftwaffe de Poolse luchtmacht ook al in aantallen voorbijgestreefd, terwijl zij bovendien de beste en modernste toestellen bezaten.

Nog benauwender was het, dat in Polen de motorisering van het leger nooit goed op gang was gekomen. In 1936 beschikte elke Poolse divisie over ongeveer 150 vrachtauto's; bij de overeenkomstige eenheden van Sovjets en Duitsers waren dat er minstens tien- à twaalfmaal zoveel. Daarbij kwam nog, dat de Polen steeds veel heil bleven zien in een massale inzet van hun toentertijd inderdaad prachtige en beweeglijke cavalerie. Ook maarschalk Pilsodski had in de jaren '20 deze opvatting gehuldigd, die ook elders weerklank vond, gedeeltelijk als gevolg van de aanvankelijk zo grote successen van Boudionny's Rode cavalerie in de lente- en zomermaanden van 1920 tijdens de Pools-Russische oorlog.

Toch bracht omstreeks 1934 de Poolse legerleiding de moed op een — evenwel veel te klein — gedeelte van de befaamde cavalerie te doen motoriseren. Het aanhouden van een te omvangrijke échte cavalerie zou de Polen in 1939 echter lelijk opbreken.

Bij dit alles waren de Polen in de jaren '30 wel in staat geweest een doelmatige wapenings- en vliegtuigindustrie in het leven te roepen. Zelfs waren er twee Polen, die als vliegtuigontwerpers spoedig een grote internationale faam genoten: Jachimius speelse talent zorgde voor uiterst wend-

bare en snelle moderne jagers (o.a. de P24) en de naam Prauss stond borg voor de bouw van een degelijke verkenners met een grote actieradius. De Poolse industrie kon dus de eigen luchtmacht royaal van jagers, verkenners en ten slotte ook bommenwerpers voorzien. En het waren juist deze goede vliegtuigen, die internationale belangstelling trokken.

Die interesse vleide de Polen zeer en de regering machtigde de industrie gevechtsvliegtuigen aan andere landen te leveren. Voor een vergroting van de externe gevaren werd daarbij niet of nauwelijks gevreesd: Polen bleef vertrouwen op de eigen bondgenoten en op de oprechtheid die het had verondersteld bij de ondertekenaars van de niet-aanvalsverdragen.

Dat de Polen aan hun bondgenoot Roemenië een vijftigtal jagers leverden was, althans op papier, een goede en normale zaak. Logisch was dat men voor de vroegere leverancier van vliegtuigen, Frankrijk, een kleine — maar zeer vererende — opdracht uitvoerde. En aannemelijk waren ook nog de leveringen aan de eventuele bondgenoten, namelijk aan Griekenland 24 en aan Turkije 50 jagers. Nadat Polen eerst in 1938 aan Bulgarije, dat bijna zeker als tegenstander moest worden beschouwd, 12 jagers en 6 verkenners had geleverd volgden er in 1939 (!) nog eens 36 verkenners. Dat, vooral het laatste, was zonder meer onverantwoordelijk.

Aan de hand van diverse opgaven kon worden vastgesteld, dat Polen in de jaren die aan de Tweede Wereldoorlog voorafgingen ten minste 250 moderne gevechtsvliegtuigen heeft geëxporteerd. Achteraf bleek maar al te duidelijk, dat het deze toestellen zelf niet kon missen maar veel beter aan de eigen luchtmacht — die toen over ruim voldoende vliegend personeel beschikte — had kunnen toevoegen.

Bij het uitbreken van de oorlog omvatte de Poolse luchtmacht 645, vrijwel allemaal moderne, ge-

vechtvliegtuigen. Van dit aantal hield het Poolse opperbevel er 98 in reserve en verder waren er 150 in reparatie. Voor directe inzet waren dus slechts ruim 400 toestellen beschikbaar. Deze waren over 43 escadrilles verdeeld. De vakkundig opgeleide en geoefende bemanningen waren ten volle voor hun taak berekend.

Van de bovengenoemde reserve werden er 54 uitsluitend voor de verdediging van Warschau bestemd: al op 1 september werd de hoofdstad aangevallen door 100 Duitse vliegtuigen tegelijk.

De Poolse landstrijdkrachten

De te laat afgekondigde mobilisatie kostte de Polen negen reservedivisies. Derhalve konden zij slechts eenentwintig in plaats van de geplande dertig infanteriedivisies opstellen. Verder brachten de Polen behalve één pantserdivisie nog acht brigades cavalerie en drie brigades bergtroepen in het veld.

Daartegenover stelden de Duitsers: 23 infanteriedivisies, 6 pantserdivisies, 4 gemotoriseerde, 4 lichte en 3 bergdivisies en slechts 1 brigade cavalerie. Van de 4300 toestellen van de Luftwaffe werden er 2000 tegen de Polen ingezet. In elk opzicht waren de Duitsers in de meerderheid en bovenal waren de Duitse troepen sneller en beweeglijker, waarbij toch de bevelvoering verzekerd bleef.

De eerste klappen kwamen voor de Polen dan ook hard aan. Na een week van strijd lagen de Duits-Poolse krachtsverhoudingen al ongeveer als volgt: infanterie 2:1, artillerie 4:1, en tanks en antitankgeschut 5:1. Hoewel de Duitsers de Poolse linies

snel indrukten of doorbraken was de tegenstand heroïsch. Zelfs gingen de Polen eenmaal tot een — zij het dan uitzichtsloze — tegenaanval over. De Duitse legerleiding demonstreerde en toetste tijdens de Poolse veldtocht de tactiek die zij later op grotere schaal in het westen zou herhalen en op massale wijze tegen het Rode Leger zou toepassen. De Noordelijke Legergroep, bestaande uit het Derde en Vierde Leger, zou uit het noorden Warschau insluiten. De Zuidelijke Legergroep, die het Achtste, Tiende en Veertiende Leger omvatte, zou uit het zuiden hetzelfde doen. Tevens moesten pantsereenheden van de zuidelijke groep in een snelle doorstoot het uitwijken van Poolse troepen naar Roemenië zoveel mogelijk voorkomen.

Op 17 september, de dag waarop het Rode Leger zijn opmars in oostelijk Polen begon, waren er nog maar drie belangrijke centra van Pools verzet die de voltooiing van de Duitse plannen konden dwarsbomen. Zowel aan de Baltische kust als bij Modlin werd nog hard gevochten, maar de felste strijd was die om Warschau. Op 25 september werd de hoofdstad door de geconcentreerde Duitse artillerie zwaar onder vuur genomen, waarbij de stad tegelijkertijd door 400 Duitse vliegtuigen werd gebombardeerd. In de hoofdstad, waar zich vele tienduizenden vluchtelingen bevonden, werd de toestand snel onhoudbaar zodat Warschau zich moest overgeven. De wapenstilstand werd op 27 september gesloten, de volgende dag door de Poolse capitulatie gevolgd.

De Polen hadden zich zo goed en tot het uiterste verdedigd, dat zelfs velen uit de omgeving van het

Brest-Litowsk, eind september 1939:
Duitse en Russische officieren in geanimeerd gesprek

Duitse opperbevel dit moesten beamen. Toch waren aanvankelijk vele Polen teleurgesteld door de korte duur van de strijd. De Poolse trots herstelde zich pas na de Franse nederlaag van juni 1940. Eerst toen beseften alle Polen dat hun strijdkrachten niet alleen dapper hadden gevochten, maar dat tevens in vergelijking met de prestaties van anderen ook de tijdsduur van vier weken er best mocht zijn.

De nieuwe Poolse deling werd snel afgehandeld: nog vóór 1 oktober werd de ruw getrokken demarcatielijn al eendrachtig en tot in de kleinste bijzonderheden afgebakend.

De Poolse uittocht en ballingschap

Enkele prominente gezagsdragers uit de civiele sector, waartoe ook de president van Polen behoorde, hadden zich op het laatste nippertje naar het — toen nog maar betrekkelijk veilige — Roemenië begeven. De militairen, die zich door de Duitse en/of Russische linies een weg naar Roemenië hadden weten te banen, waren in aantal uiterst beperkt. Vanzelfsprekend was het evenwel voor Poolse vliegers gemakkelijker geweest. Bij het einde van de vijandelikheden had het restant van de Poolse luchtmacht, bijna honderd vliegtuigen, op Roemeense bodem kunnen landen. Het grootste gedeelte van deze aan internering ontsnapte vliegers vond de weg naar Frankrijk, waar inmiddels generaal Sikorski al was begonnen aan de oprichting van nieuwe Poolse eenheden. Het vooroorlogse Frankrijk had op de westers georiënteerde Polen altijd de meeste aantrekkingskracht uitgeoefend; een aanzienlijk aantal Polen was daar woonachtig en verdiende er zijn brood. Daarom hoopte Sikorski gelegenheid te krijgen drie divisies benevens een bescheiden luchtmacht samen te stellen. De Duitse aanval op Frankrijk in mei 1940 maakte evenwel aan de voltooiing van deze plannen een abrupt einde. Toch konden op beperkte schaal Poolse infanterie-eenheden, waarvan eerder al een gedeelte in Noorwegen was ingezet, in de Franse verdediging worden ingeschakeld. Ook de Poolse vliegers, die vrijwel onmiddellijk bij de Franse luchtmacht waren ingedeeld, kweten zich op voorbeeldige wijze van de hun opgedragen taken.

Na de Franse capitulatie wisten de restanten van deze Poolse strijdkrachten Engeland te bereiken. Na september 1939 had de Poolse marine daar al een nieuwe thuishaven gevonden; nu werden er ook de Poolse strijders van land- en luchtmacht

opnieuw omgeschoold, gereorganiseerd en ingedeeld. Vooral de Poolse luchtmachteenheden werden snel geformeerd; zij zouden tijdens het verdere verloop van de oorlog uitgroeien tot een sterkte van 250 vliegtuigen, Hurricanes, Spitfires en Wellingtons. Aan de Slag om Londen namen de squadrons 302 en 303 al met groot succes deel; in deze periode kwamen de Polen in 110 luchtgevechten tegen Duitse vliegtuigen als overwinnaar uit de strijd. Later werden ook nog Poolse vliegtuigen in Noord-Afrika ingezet. In het bijzonder het escadrille van kapitein Stanislas Skalski wist zich een legendarische faam te verwerven.

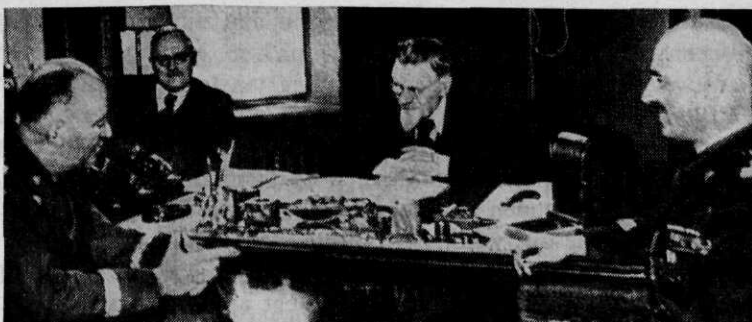
Poolse vliegers schoten tijdens de Tweede Wereldoorlog in totaal 967 Duitse gevechtstoestellen neer en vernietigden boven Het Kanaal en boven Engeland ettelijke V1's.

Inmiddels was in Londen een Poolse regering in ballingschap gevormd met Sikorski als minister-president. Hij werd onder meer ter zijde gestaan door de bekende politicus Mikolajczyk, die zich na een avontuurlijke vlucht via Hongarije eerst in Frankrijk en daarna in Engeland in veiligheid had weten te stellen. Nadat generaal Sikorski op 4 juli 1943 door een vliegtuigongeluk bij Gibraltar om het leven was gekomen werd Mikolajczyk een van de belangrijkste leiders en onderhandelaars van de Polen in Londen. Niettemin werd het op de conferentie van Teheran, in de eerste helft van december 1943, al nagenoeg volkomen duidelijk dat de Sovjets hun plannen met Polen zouden kunnen uitvoeren: ondanks Engels verzet deden toen de Amerikanen al vérstrekkende toezeggingen aan de Sovjets.

In bezet Polen

Het is overbekend dat het Duitse bestuur in Polen onmenselijk hard was. De Polen waren vrijwel rechteloos en de intelligentsia was vogelvrij. Maar ook aan de andere kant van de demarcatielijn was het regime van elke mildheid gespeend. De Sovjets maakten zich onder meer schuldig aan massadeportaties, waarvan in anderhalf jaar tijd ten minste een miljoen mensen het slachtoffer werd. Daaronder waren vele tienduizenden leden van de vroegere Poolse krijgsmacht, die werden opgesloten in kampen die slechts weinig overlevingskansen boden. Ook de bekende generaal Anders, die zich tijdens de oorlog van september 1939 een groot leider had betoond, was in gevangenschap geraakt. Hij verbleef in een Moskouse gevangenis, waar hij ruw werd bejegend.

Moskou, begin december 1941: Kalinin en Wysjinsky in discussie met de generaals Sikorski en Anders (r)

Nieuwe Pools-Russische betrekkingen

Onmiddellijk na het uitbreken van de Duits-Russische oorlog op 21 juni 1941 trachtte de Poolse regering-in-ballingschap met de Sovjets tot betere betrekkingen te komen. Dit gelukte spoedig en op 4 december 1941 werd in Moskou door Stalin en Sikorski zelfs een vriendschapsverdrag ondertekend. Tevoren was generaal Anders al in vrijheid gesteld. Stalin was akkoord gegaan met de wederoprichting van Poolse strijdkrachten op Russisch gebied en had zijn goedkeuring gehecht aan

Poolse soldaten in de Sovjet-Unie: ex-krijgsgevangenen in hun nieuwe uitrusting

de benoeming van Anders tot opperbevelhebber. De energieke Anders verwachtte een vrij grote toeloop, maar bij zijn eerste troepenschouw had hij maar 17.000 man — waarvan nog geen 500 officieren — tot zijn beschikking. Bij dit eerste defilé, dat plaatsvond te Totskoie, was van Sovjetzijde generaal Zjoekov aanwezig. De sterk vermagerde Polen, van wie nog slechts een enkeling in een nieuw uniform was gestoken, vertoonden duidelijke sporen van de ondergane slechte behandeling, maar zij hadden zich weer geschoren, hun haar was geknipt, en hun houding gaf blijk van een welonderhouden discipline. Zjoekov kreeg échte Poolse soldaten te zien en hij liet dan ook niet na Anders daarmee te complimenteren.

Maar de nieuwe opperbevelhebber bleef verontrust over het veel te geringe aantal Poolse officieren dat zich ten behoeve van de wedergeboorte van de Poolse krijgsmacht bij hem had gemeld: hij schatte het aantal dat zich in de Sovjet-Unie zou moeten bevinden op meer dan 10.000. Zijn bezorgdheid was ten dele gebaseerd op eigen ervaring, want hij kende de mentaliteit van zijn gastheren. Tijdens de Eerste Wereldoorlog had hij in Russische krijgsdienst deelgenomen aan de oorlogshandelingen, en zijn recent beëindigde gevangenschap had hem geleerd dat de huidige machthebbers weinig anders, zo niet veel onmenselijker optraden. Hij kwam dan ook openlijk voor zijn bezorgdheid uit en vroeg zelfs inlichtingen aan Stalin en aan de toenmalige president van de Sovjet-Unie, Kalinin. Zij stonden hem welwillend te woord en zegden een onderzoek toe, maar resultaten bleven uit. Wel leverden die gesprekken hem de toezegging op dat de Sovjets zijn troepen volledig zouden uitrusten, en de herhaling van wat zij destijds Sikorski reeds hadden beloofd, namelijk dat het de nieuwe Poolse krijgsmacht vrij zou staan desgewenst de Sovjet-Unie te verlaten.

Intussen waren de troepenkampen en het Poolse hoofdkwartier overgebracht naar Buzuluk. Daar groeide de sterkte aan tot het maximum van 70.000 man, maar het tekort aan officieren bleef nijpend.

Mede daarom gaf Anders er de voorkeur aan zijn troepen over te brengen naar elders: na veel geharrewar kreeg hij in 1942 toestemming via Irak en Perzië naar Egypte te trekken; 60.000 man verzegelden hem op deze grootscheepse verplaatsing naar Brits gebied. In Noord-Afrika, op Sicilië en vooral in Italië vonden zij gelegenheid te over zich te meten met de overweldigers van hun vaderland en zich in die strijd te onderscheiden.

Stalins inschikkelijkheid met deze uittocht uit zijn heilstaat was niet zo vreemd want, ondanks zijn betrekkelijk goede verstandhouding met de Poolse regering in Londen, had hij immers in januari 1942 de oprichting gesteund van de Poolse Arbeiderspartij en van de door de schrijfster Wanda Wassilewska geleide Organisatie van Poolse Patriotten, waaruit later het Comité der Nationale Bevrijding — de marionettenregering van Lublin — zou voortkomen.

Katyn

Op 12 april 1943 maakte de Duitse nieuwsdienst een opzienbarend bericht wereldkundig. Het meldde de vondst van een massagraf in het plaatsje Katyn, gelegen in dat deel van Polen dat sinds september 1939 onder Sovjetbestuur had gestaan tot het door de Duitse opmars in andere handen was overgegaan. In dat massagraf werden de stoffelijke resten gevonden van 4500 Poolse officieren, allen gedood met een nekschot.

De Poolse regering in Londen was verbijsterd. Aan de Sovjets werd onmiddellijk opheldering gevraagd, doch die werd nooit gegeven. Moskou verwees de hele aangelegenheid naar het rijk van de gruwelcampagnes waarmee de Duitsers poogden hun tegenstanders in diskrediet te brengen, en opperde dat het om een Duitse massamoord kon gaan die de Sovjet-Unie als zondebok moest belasten. Dat onbevredigende antwoord leidde tot het verbreken van de Pools-Russische betrekkingen op 23 april 1943.

Monte Cassino

Italië, lente 1944. In de Duitse Gustav-linie, die de verdere opmars der geallieerden blokkeerde, nam het oude klooster van Monte Cassino een sleutelpositie in. De fanatieke Duitse verdedigers hadden zich de naam verworven, dat zij iedere aanval wisten af te slaan. Alleen de val van het in een ware vesting herschapen klooster zou de weg naar Rome voor de aanvallers kunnen vrijmaken. Uiteindelijk waren het de troepen van het

Tweede Legerkorps van generaal Anders die de beslissing ten gunste van de geallieerden zouden forceren. Onder de moeilijkste omstandigheden en in zo goed als onbegaanbaar bergterrein behaalden de Polen de zegepraal. Deze kon alleen worden gerealiseerd, doordat elke bij deze actie betrokken Poolse strijder — inderdaad van hoog tot laag — het behalen van een zo spectaculaire overwinning boven de eigen veiligheid stelde: de Polen verkeerden nog in de (ijdele) hoop dat hun heldendom het wereldgeweten ten opzichte van de toekomst van hun vaderland weer enigszins zou wakkerschudde.

Nadat onder hevige luchtbombardementen de laatste Duitse tegenstand definitief was gebroken, werd op 18 mei 1944 om 10.15 uur de Poolse vlag boven de nog rokende puinhopen gehesen. Met zekerheid kan worden aangenomen, dat dit ogenblik voor generaal Anders en zijn dapperen het hoogtepunt van de Tweede Wereldoorlog moet zijn geweest.

Warschau

Nauwelijks elf weken na het Poolse epos van Monte Cassino zag het ernaar uit dat ook binnen het bezette Polen zelf de tijd was aangebroken voor een grote Poolse operatie. De Sovjetstrijdkrachten stonden reeds aan de Weichsel en drongen — voor de tweede maal binnen vijftientig jaar — op naar de poorten van Warschau.

Voor de Ondergrondse Binnenlandse Strijdkrachten (de *Armia Krajowa*) was hét tijdstip aangebroken, met eigen inzet te pogen de hoofdstad van de Duitsers te bevrijden. Niettegenstaande de volkomen ontoereikende middelen begon op 1 augustus 1944 de heldhaftige opstand onder bevel van generaal Bor-Komorowsky.

Twee maanden lang woedde de ongelijke strijd. De Sovjet-Unie deed geen enkele moeite om de opstandelingen te hulp te komen, het Rode Leger maakte pas op de plaats, en zelfs werd de „autonome” Poolse luchtmacht, die in juli 1943 in de Sovjet-Unie waren opgericht, toestemming geweigerd om welke steun dan ook te verlenen aan hun wanhopig strijdende landgenoten in de nationale hoofdstad. Toen het onvermijdelijke einde daar was, waren de Duitsers nog in staat, ongehinderd de laatste overlevenden van de Warschause bevolking weg te voeren. De Sovjettroepen die onder maarschalk Rokossovsky in oktober 1944 eindelijk Warschau binnentrokken, deden dat in een dode stad.

De Poolse trots en de Poolse eer

In 1939 wensten het Derde Rijk en de Sovjet-Unie beide de algehele vernietiging van Polen als zelfstandige natie. Dat doel werd bereikt, zij het slechts voor een luttel aantal jaren.

Beide bezetters hadden zich voorgenomen het

Poolse volk ten minste één generatie lang — zacht uitgedrukt — monddood te maken. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd onnoemelijk veel leed over het Poolse volk uitgestort. Er waren echter twee zaken, die steeds het onvervreembare bezit van dit volk zijn gebleven: de Poolse eer en de Poolse trots.

Literatuur

J. Kaden-Bandrowski — *La grande bataille de la Vistule*. Société de publications, Warschau (1921).

République de Pologne, Min. des Affaires Etrangères — *Les relations polono-allemandes et polono-soviétiques (1933-1939)*. Flammarion, Parijs (1940).

G. Castellan — *Le réarmement clandestin du Reich 1930-1935*. Librairie Plon, Parijs (1954).

W. Bieganski, P. Stawecki en J. Wojtasik (red.) — *His-*

toire militaire de la Pologne. Min. de la Défense Nationale, Warschau (1970).

H. Brugmans — *Het moderne Polen historisch belicht*. Becht, Amsterdam (1934).

Ph. Gibbs — *Polen, waar wacht ge op...* Hollandia, Baarn (1969).

Ch. Connell — *Monte Cassino, de historische veldslag*. Spectrum, Utrecht/Antwerpen (1969).

NIEUWE UITGAVEN

L'Europe sans défense? 48 heures qui pourraient changer la face du monde, door R. Close, 359 blz., geïll. Uitg.: Editions Arts & Voyages, Lucien de Meyer, Brussel, 1976. Prijs: Bfr 395,—.

In 1976 veroorzaakte een artikel van Lord Chalfont in de Londense Times van 15 maart groot opzien. Volgens dit artikel zouden de Russen, blijkens NAVO-studies, binnen 48 uur aan de Rijn kunnen staan. Lord Chalfont bleek te hebben gebruik gemaakt van gegevens afkomstig van de Belgische generaal-majoor Close.

Generaal Close is strafbrevehouder en was van 1961 tot 1965 werkzaam bij SHAPE en van 1974 tot 1976 plaatsvervangend commandant van het NATO Defense College (NDC) te Rome. Ondergetekende kent hem als een man van grote eruditie, met een scherp analytisch verstand en begaafd met een heldere betoogtrant zowel in woord als geschrift. In zijn hoedanigheid van „army deputy” aan

het NDC heeft hij intensief gestudeerd en hij heeft zijn denkbeelden kunnen toetsen aan de opvattingen van vele eminente inleiders en aan die van de kritische cursisten.

De in het artikel in de Times geciteerde uitlatingen van generaal Close leidden ertoe dat de Duitse minister van defensie op 18 maart 1976 in de Bondsdag het ontslag van de generaal eiste, aan welke eis niet werd voldaan en hetgeen evenmin verhinderde dat hij kort daarop commandant werd van de 16e (Belgische) Pantserdivisie, die in de Bondsrepubliek is gelegerd.

Na een voorwoord van Henri Simonet — Vice Président de la Commission des Communautés Européennes — en een inleiding behandelt schrijver in de eerste hoofdstukken beknopt en overzichtelijk de ontwikkeling van de internationale betrekkingen sedert 1945. Hij gaat in op de evolutie in het strategische denken en de oorzaken die van een Ame-

rikaans nucleair monopolie tot pariteit met de Sovjet-Unie hebben geleid. Uit beschouwingen over het nucleaire evenwicht en de overmacht aan conventionele land- en luchtmachtstrijdkrachten en de wereldomspannende Rode vloot, concludeert hij dat de dreiging tegenover het Westen thans groter is dan in 1949.

Vervolgens gaat hij in op het ontstaan van de gedachte aan een Europese Defensie Gemeenschap en de kwalijke gevolgen van de verwerping daarvan door het Franse parlement (augustus 1954). Ook behandelt hij de Britse, Franse en Westduitse defensiepolitiek aan de hand van de politieke, economische en maatschappelijke ontwikkelingen in de afgelopen 30 jaar. Tevens gaat hij grondig — doch uiteraard beknopt — in op de ontwikkeling en betekenis van de beide Westeuropese kernmachten. Ook het probleem van de ondoelmatige vredeslegering van de troepen, die in West-Duitsland moeten optreden, wordt toegelicht. Na enkele —

weinig opwekkende — bladzijden, gewijd aan de Benelux volgen beschouwingen over de noord- en zuidflank van de NAVO.

Generaal Close concludeert dat de afgelopen jaren hebben aangetoond dat:

— er een toenemende vermindering van de conventionele strijdkrachten optreedt met als gevolg een afnemende van de aard en omvang van de gevechtsvaardigheid;

— de noord- en zuidflank van de NAVO steeds kwetsbaarder worden;

— een sterke Amerikaanse vloot nodig is;

— het wenselijk is Spanje bij de NAVO en de EG te betrekken.

De NAVO-strijdkrachten in West-Europa verkeren in een ongunstige toestand als gevolg van:

— een opstelling, die niet is afgestemd op het snel keren van een verrassingsaanval;

— een voortdurende uitholling van de conventionele strijdkrachten;

— een te korte diensttijd, vergeleken met die van de strijdkrachten van het Warschau-Pact;

— een ontoereikend mobilisatiesysteem, hetgeen kwalijker gevolgen heeft naarmate het besluit tot mobilisatie later wordt genomen;

— het gemis aan standaardisatie;

— het voor de inzet van kernwapens volledig van de Amerikaanse president afhankelijk zijn (uitgezonderd Frankrijk);

— een moezame en vermoedelijk tijdrovende politieke besluitvorming bij het opvoeren van paraatheid, de mobilisatie en de inzet van kernwapens;

— een afnemende motivatie als gevolg van propaganda, naïveteit en wensdromen.

Vervolgens ontwikkelt schrijver een aantal gedachten die hem doen vaststellen dat een Sovjetrussisch offensief tot de reële mogelijkheden behoort, al lijkt dit vandaag nog onwaarschijnlijk. Dan volgt de ontwikkeling van het scenario dat de Sovjetlegers binnen 48 uur op de rechter Rijnnoever brengt en dat uit dien hoofde reeds zoveel stof deed opwaaien. Volgens schrijver zullen de Sovjets daartoe twee noodzakelijke voorwaarden scheppen:

— het bewerkstelligen van een tactische en strategische verrassing;

— een uitvoering gekenmerkt door snelheid en stootkracht ten einde hun doelen aan de Rijn te bereiken voordat tot een nucleair ingrijpen

van Westelijke zijde het besluit kan worden genomen.

Het door de auteur voorziene verloop van de Sovjetoperaties en de Westelijke reactie daarop hier te behandelen zou te ver voeren. Het is geen opwekkend relaas. Het af te doen met de opmerking dat het „the worst and least probable case” zou zijn is te gemakkelijk. Onzes inziens zal de waarschijnlijkheid van een verrassingsaanval steeds groter worden naarmate de tendensen tot morele en materiële uitholling van de Westelijke weerkracht zich verder blijven ontwikkelen.

Om deze voor West-Europa noodlottige ontwikkelingen te keren, is een nauwere politieke en militaire samenwerking nodig en schrijver bespreekt een aantal plannen die zijn ontworpen om die samenwerking te berekenen. Hij moet echter ook bekennen dat de weg naar nauwere politieke samenwerking lang, vermoeiend en moeilijk zal zijn.

Het boek van generaal Close heeft voornamelijk de aandacht getrokken door zijn beschrijving van de Sovjet-aanval waarbij de Russische legers binnen 48 uur aan de Rijn zouden staan. Wij achten het echter ook van groot belang vanwege de overzichtelijke en duidelijke weergave van de ontwikkelingen in West-Europa die ons van 1945 tot de toestand van vandaag hebben gebracht. Mede omdat het boek in duidelijk en niet te moeilijk Frans is geschreven kunnen wij het burger en militair ter lezing aanbevelen. * Hopelijk blijkt de lezer dat er snel een vastberaden politieke eensgezindheid ter verdediging van de waarden van het vrije Westen — vooral in Europa — moet komen, willen wij niet op een zonnige zondagmorgen . . .

J. J. M. ANTONIETTI, bgen inf

* Inmiddels is dit boek ook in Nederlandse vertaling verschenen: *Europa weerloos? Staan de Russen na 48 uren aan de Rijn?* Uitg.: Standaard Uitgeverij, Antwerpen / Amsterdam, 1977. Prijs (ing.): f 26,50. Voor hen die mogelijk moeilijkheden onder vinden bij het lezen van Franstalige vakliteratuur moge worden vermeld dat deze vertaling, van de hand van de Belgische kolonel J. de Boodt, de toets der kritiek ruimschoots kan doorstaan. In afwijking van hetgeen in tal van andere gevallen de vertaling soms ongenietbaar, en maar al te vaak onbetrouwbaar, doet zijn geuit de Nederlandse tekst van Close's

boek van het vakmanschap van de vertaler, zowel op het gebied van de taalbeheersing als op dat van de militair-strategische terminologie. Dat uit enkele passages kan worden geconcludeerd dat daar een van onze zuidoerburen aan het woord is, mag zeker niet als storend worden betiteld. Integendeel, vele Nederlanders zouden beschaamd een voorbeeld mogen nemen aan de voortreffelijke beheersing van onze taal die uit deze vertaling blijkt. Kortom, hoewel gewoonlijk bezwaren kunnen worden aangevoerd tegen het hanteren van literatuur anders dan in de oorspronkelijke versie, gaat een dergelijk voorbehoud in dit geval niet op. W. WALTHUIS

Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, dl 7, Mei 1943 - Juni 1944, door dr. L. de Jong, 1338 blz. in 2 banden, geïll. Uitg.: Staatsuitgeverij, Den Haag, 1976. Prijs (populaire editie): f 59,— (wetensch. ed. f 166,40).

Het verschil tussen de populaire en de wetenschappelijke editie is dat de Duitse citaten in het Nederlands zijn vertaald en dat de voetnoten, op een enkele uitzondering na, en het register ontbreken.

Niet behandeld worden de lotgevallen van de krijgsgevangenen en gedeporteerden, de activiteiten van de Nederlandse regering in Londen en de ontwikkelingen in Nederlands-Indië. Deze onderwerpen zullen in de nog te volgen delen worden behandeld.

Hoewel De Jong, zoals uit de ondertiteling blijkt, de Tweede Wereldoorlog chronologisch tracht te behandelen, was dit niet altijd mogelijk. Zo ook niet in dit zevende deel. De Jong begint met een groot hoofdstuk over de sociale en economische ontwikkelingen in Nederland gedurende de periode 1940-1944. Zeer uitvoerig beschrijft hij de verarming van Nederland. Door de oorlog in het algemeen en door de Duitse vorderingen in het bijzonder treedt er allerwegen een steeds groter wordende schaarste op. Behalve aan de tekorten in de levensmiddelensector en aan kleding en schoeisel, schenkt hij onder meer aandacht aan de zwarte markt, de distributie en de volksgezondheid. De rol van de bezetter en de Nederlandse autoriteiten wordt uitvoerig geschilderd.

Na dit sociaal-economische hoofdstuk wordt vervolgens de Jodenvervolging in beschouwing genomen. Aandacht wordt besteed aan de sterilisaties, de crisis in de Joodse Raad, de uitzonderingen die bij de deportaties werden gemaakt en aan Weinreb. Na de beschrijving van het droevige lot van onze Joodse landgenoten behandelt De Jong de ontwikkelingen binnen en buiten Nederland. Grote aandacht besteedt hij aan het binnenlandse verzet. De hulp aan onderduikers, de activiteiten van de diverse verzetsgroepen, de onderlinge tegenstellingen tussen deze verzetsgroepen, de illegale pers en de pilotenhulp passeren onder meer de revue. De NSB, de Landstorm Nederland en de Nederlandse Landwacht en hun praktijken worden beschreven. Aandacht wordt geschonken aan het oorlogsverloop aan het Oostfront, het Middellandse-Zeegebied en de Pacific. Ten aanzien van Duitsland zelf behandelt De Jong de luchtbombardementen en het Duitse verzet tegen Hitler. Deel 7 wordt afgesloten met een beschrijving van de geallieerde voorbereidingen op de landing in Normandië.

Na deze summier opsomming enkele kritische opmerkingen. Bij een beoordeling van een zo lijvig werk als het onderhavige gaat het niet erom de auteur op enkele foutjes te betrappen. Het gaat erom na te gaan in hoeverre wij ons veilig aan de hand van De Jong door de door hem behandelde jaren kunnen laten leiden.

Laten we als eerste De Jong's behandeling van de sociaal-economische geschiedenis van Nederland gedurende de periode 1940-1944 beschouwen. Hoewel de auteur een goede verteltrant heeft en over een uitstekende pen beschikt laat dit gedeelte zich moeilijk lezen. Er worden te veel details vermeld. Namen van personen en instanties overspoelen de lezer. Een overmaat aan getallen en percentages verhoogt de onleesbaarheid van dit gedeelte. Betrof het hier gegevens die waren verkregen uit nieuw bronnenmateriaal, dan zou ik niet zo'n bezwaar hebben. Veel van zijn gegevens haalt De Jong echter uit reeds gepubliceerde en voor iedereen toegankelijke monografieën. De geïnteresseerde lezer heeft meer dan genoeg aan de verwijzing naar het desbetreffende werk. Vaak verwijst De Jong terug naar eerder behandel-

de personen en instanties. Hierbij doet zich het gemis aan een register pijnlijk voelen. De lezer die de draad is kwijtgeraakt, wordt het op deze manier onmogelijk gemaakt het rechte spoor terug te vinden.

Het valt geenszins te veroordelen dat De Jong blijk geeft een grote hekel aan de bezetters te hebben. Ik heb echter bezwaar tegen de wijze waarop hij dit doet. Hier is sprake van goedkoop sentiment. Nadat De Jong de achteruitgang van het Nederlandse voertuigenpark heeft beschreven, komt hij plotseling met de prachtige volzin op de proppen: „Wie ook een tekort had aan vervoermiddelen, niet de SD” (blz. 68). Zo weet hij ook te vertellen dat, terwijl heel Nederland op klompen of schoenen met houten zolen liep — ik miste het woord „klepper” voor laatstgenoemd schoeisel — de Duitse militairen geen gebrek aan goed schoeisel hadden. Met genoegen weet hij te vertellen dat een groot aantal Duitse militairen een geslachtsziekte had. De bedoeling is duidelijk. De lezer, die met De Jong moet meedenken, zal uitroepen: die viezerikken toch! De Jong had echter niet mogen volstaan met het signaleren van deze ziekte. In 1940 deed de Wehrmacht al het mogelijke om geslachtsziekten tegen te gaan, omdat men onder meer van mening was dat door deze ziekte en alles wat daarmee samenhangende discipline en daarmee de gevechtskracht ernstig werden ondermijnd.

Het is natuurlijk mogelijk dat het gedragspatroon van het bezettingsleger anders was geworden; nu De Jong dit onderwerp aansnijdt had hij het echter beter moeten uitwerken. Weinig direct verband valt er te bespeuren tussen de Duitse paardenvorderingen en het feit dat Seyss-Inquart vier rijpaarden had. In samenhang met het bovenstaande meen ik ook te moeten betwijfelen of het in de wetenschappelijke uitgave genoemde woord „Schlemmerlokale” juist is vertaald met „slemplokalen” (blz. 11).

Uit zijn samenvatting van het eerste hoofdstuk „Verarmend Nederland” blijkt dat De Jong wel degelijk in staat is — en wie zou dat durven betwijfelen — gecompliceerde situaties duidelijk weer te geven. Indien hij de vaak onnodige details had weggelaten, misschien meer gebruik had gemaakt van overzichtelijke tabellen en grafieken, had hij de lezer een betere dienst bewezen. Nu wordt de lezer voornamelijk overtuigd van de grote belezenheid van de auteur.

Over het gedeelte dat de Jodenvervolging behandelt wil ik kort zijn. Op goede wijze wordt het tragische lot van de Nederlandse Joden beschreven. Niet helemaal duidelijk werd mij de reden van de grote aandacht die ook nu weer aan Weinreb werd besteed. Het feit dat inmiddels een onderzoek naar de activiteiten van Weinreb is gereedgekomen vind ik onvoldoende reden om uitgebreid op deze figuur terug te komen. Misschien heeft hier de grote voorliefde van de auteur om bestaande werken te recapitulieren hem parten gespeeld. Zeer onduidelijk vind ik de voetnoot op blz. 367. Indien men niet weet dat J. Presser de auteur van *Ondergang* is, werkt deze voetnoot niet bepaald verhelderend.

Ten aanzien van de behandeling van het binnenlandse verzet kan dezelfde soort opmerkingen worden gemaakt als ten aanzien van de sociaal-economische geschiedenis. Hoewel ik niet wil voorbijgaan aan de grote diversiteit van de verzetsgroepen, aan het zeer complexe karakter van het verzet, is de beschrijving ervan te onoverzichtelijk, te fragmentarisch. Vaak denkt men meer een gedenkboek in handen te hebben waarin iedereen moet worden genoemd. Ik meen dan ook dat de auteur ook hier te veel feiten en namen vermeldt.

Tot slot enige kritiek op de beschrijfschrijft het verloop van de oorlog op boeiende en overzichtelijke wijze. Ondanks alle bewondering voor dit gedeelte van het boek heb ik enkele ernstige bezwaren.

Bij zijn beschrijving van de grote Engelse aanval op Hamburg (24 juni 1943) vermeldt De Jong dat de Engelsen door het uitstrooien van stroken zilverpapier de Duitse radarsystemen volkomen stoorden (blz. 475). Het is jammer dat hij de Engelse codenaam voor deze storingsmethode, *Window*, niet vermeldt. In een voetnoot suggereert hij dat de Duitsers door deze storingsmethode volkomen werden verrast. Aanvankelijk dachten zij zelfs dat de stroken zilverpapier giftig waren (althans volgens De Jong). Niets is echter minder waar. In 1942 had de Luftwaffe reeds onderkend dat hun radarsysteem op deze wijze kon worden gestoord: men zat er als het ware op te wachten. Indien De Jong meer aandacht had besteed aan de elektronische oorlogvoering en niet had volstaan met het maken van enkele losse opmerkingen, zou hem deze blunder bespaard zijn gebleven. ▽

Grote bezwaren heb ik tegen de volgende bewering van De Jong die hij maakt in het kader van de strategische bombardementen. Hij stelt: „Wij vermelden in dit verband dat in deze fase van de oorlog door de Engelsen ook 'aanvallen' uitgevoerd werden van een type dat wel steeds meer 'civiele' dan 'militaire' schade zou aanrichten: wanneer er een stevige westenwind stond, lieten zij in Engeland ballonnen op die ladingen met zich voerden welke, zodra de ballonnen de grond raakten in brand vlogen” (blz. 480). Deze bewering komt mij als onjuist voor. Noch in de Engelse, noch in de Duitse literatuur heb ik iets over deze acties kunnen vinden. Het is natuurlijk mogelijk dat op drift geraakte Engelse versperringsballonnen op het continent branden hebben veroorzaakt.

Ten aanzien van het oorlogsverloop aan het Oostfront baseert De Jong zich blijkens een voetnoot op het „officiële” Russische werk *Geschichte des Grossen Vaterländischen Krieges der Sowjet-Union*. De Russische geschiedschrijving is echter hoogst onbetrouwbaar en derhalve ongeschikt om als enige bron te worden gebruikt. Een enkel voorbeeld ter illustratie.

Over de omsingeling van twee Duitse legerkorpsen door de Russen bij Tsjerkassy schrijft De Jong: „Hier lukte het ook, bij Tsjerkassy een 'klein Stalingrad' tot stand te brengen: in een omsingeld gebied waarin zich mede de SS-Division 'Wiking' bevond die nog talrijke Nederlandse Oostfrontvrijwilligers telde, werden aan de Duitsers en hun bondgenoten zware verliezen toegebracht: vijftienduizend hunner werden volgens de Russen gedood of gewond, achttienduizend raakten in krijgsgevangenschap, slechts een klein deel van de ingeslotenen kon ontsnappen” (blz. 1247). In feite gebeurde er echter iets heel anders. De beide ingesloten Duitse legerkorpsen slaagden erin uit te breken. Van de 50.000 man die omsingeld waren wisten er 30.000 te ontkomen.

Ten einde zijn betoog vermoedelijk een militair-wetenschappelijk tintje te geven haalt De Jong tweemaal von Clausewitz te voorschijn. Hij stelt dat de Duitse generaals, geheel volgens de leer van von Clausewitz, aan Hitler voorstelden Noorwegen, Denemarken en Italië prijs te geven ten einde meer gevechtskracht op andere belangrijke fronten te kunnen ontwikkelen (blz. 1268). Hitler wees

dit echter uit politieke overwegingen af. De Jong levert hier ernstige kritiek op Hitler die, dwars tegen de opvattingen van zijn generaals en von Clausewitz in, politieke motieven liet prevaleren boven militaire. Dat dit laatste natuurlijk echt „Clausewitziaans” is laat De Jong echter buiten beschouwing. Ten aanzien van de keuze van de landingsplaats in Normandië stelt De Jong: „Clausewitz wees de weg: concentratie op het beslissende punt — één landing dus” (blz. 1325). Indien men bedenkt dat Eisenhower zich erop beroemde nooit een letter van von Clausewitz te hebben gelezen en de Pruisische generaal nooit goed vaste grond onder de voeten heeft weten te krijgen in Amerika en Engeland, doet deze opmerking van De Jong wat vreemd aan. Ik houd het vermelden van von Clausewitz in beide gevallen dan ook voor volkomen overbodig. Het is niet ter zake dienend en lijkt op gewichtigoenerij.

Tot slot een enkele afsluitende opmerking. Het 7e deel van het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog bevat veel interessante en nuttige informatie. Ondanks de grote verdiensten die het boek heeft vind ik het teleurstellend. Het bevat nogal wat onduidelijkheden en onjuistheden zoals ik aan de hand van enkele voorbeelden heb trachten aan te tonen: het geeft te weinig over te veel.

drs. J. W. M. SCHULTEN, maj vbdd

War in European history, door M. Howard, 165 blz. Uitg.: Oxford University Press, Londen, 1976. Prijs: £ 1.50.

Van de hand van professor Michael Howard (Fellow in Higher Defence Studies aan het All Souls College in Oxford, vice-voorzitter van het Royal Institute for International Affairs en van het International Institute for Strategic Studies, lid van de Defence Academic Advisory Board en van de Council of the Royal College for Defence Studies) verscheen kortelings een studie over de ontwikkeling van de oorlogvoering in West-Europa sinds de Middeleeuwen.

Oorspronkelijk lag het in de bedoeling deze studie te doen aansluiten op het bij dezelfde uitgever gepubliceerde *The art of war from the Age of Napoleon to the present day* van

de al evenzeer bekende Cyril Falls, maar Howard gaf de voorkeur aan zijn eigen aanpak die, in tegenstelling tot de didactische en normatieve studie van Falls, meer is gericht op de totaliteit van de militaire geschiedenis in de zin zoals die werd geschetst in het desbetreffende editoriaal in dit blad (*Mil. Spect.* 145(1976) (7)287). Howard beperkt zich dan ook niet tot de veranderingen in de oorlogstechnieken en -methodes, maar geeft ook aan in hoeverre de ontwikkelingen op velerlei gebied in de samenleving van invloed zijn geweest. In zijn hoofdstukkenindeling laat zich die aanpak al aanstonds onderkennen: hij bespreekt achtereenvolgens de oorlogen van de ridders, met de opkomst en afbraak van het feodale stelsel; de oorlogen der huurlingen, die geleidelijk beroepskrijgslieden werden toen het staatsverband voldoende sterk was geworden om hen doorlopend in dienst te kunnen houden; de handelsoorlogen, die hand in hand gingen met de groei van de overzeese belangen van de Europese kooplieden; de oorlogen die in de 18e eeuw door de beroepsmilitairen werden gevoerd; de oorlogen die voortvloeiden uit de revolutie tegen het ancien régime; de oorlogen waaraan het gehele volk moest deelnemen (en dat ook kon doordat de technologische vooruitgang enerzijds de mens meer vrijmaakte uit de moderne productieprocessen en anderzijds de concentratie, verplaatsing en instandhouding van massalegers mogelijk maakte); de oorlogen der technologen, zoals die in onze eeuw tot ontwikkeling kwamen, en ten slotte de militaire situatie van een werelddeel waar de vrede wordt gehandhaafd dank zij een nucleair afschrikkingsevenwicht. Het laat zich begrijpen dat de schrijver allesbehalve uitpuittend heeft kunnen zijn in een zo beperkt gehouden publikatie. Duidelijk is echter dat zijn benadering is bestemd voor een ruimer publiek dan uitsluitend voor de vakman op krijgsgeschiedkundig terrein. Daarom is het dan ook een goede gedachte van de auteur geweest, zijn lezers een vrij uitgebreide lijst van aanbevolen boeken voor verdere studie aan te bieden waarbij hij bovendien aangeeft voor welk hoofdstuk of gedeelte daarvan elk van de genoemde boeken aanvullende informatie bevat. Mede daardoor moet dit compacte boekwerkje worden gekwalificeerd als een zeer nuttige aanwinst, zowel voor de beroepsmatig geïnteresseerde als voor het grotere publiek. W. WALTHUIS